

Հայկական գիտահետազոտական հանգույց Armenian Research & Academic Repository

Սույն աշխատանքն արտոնագրված է «Ստեղծագործական համայնքներ
ոչ առևտրային իրավասություն 3.0» արտոնագրով

**This work is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial
3.0 Unported (CC BY-NC 3.0) license.**

Դու կարող ես.

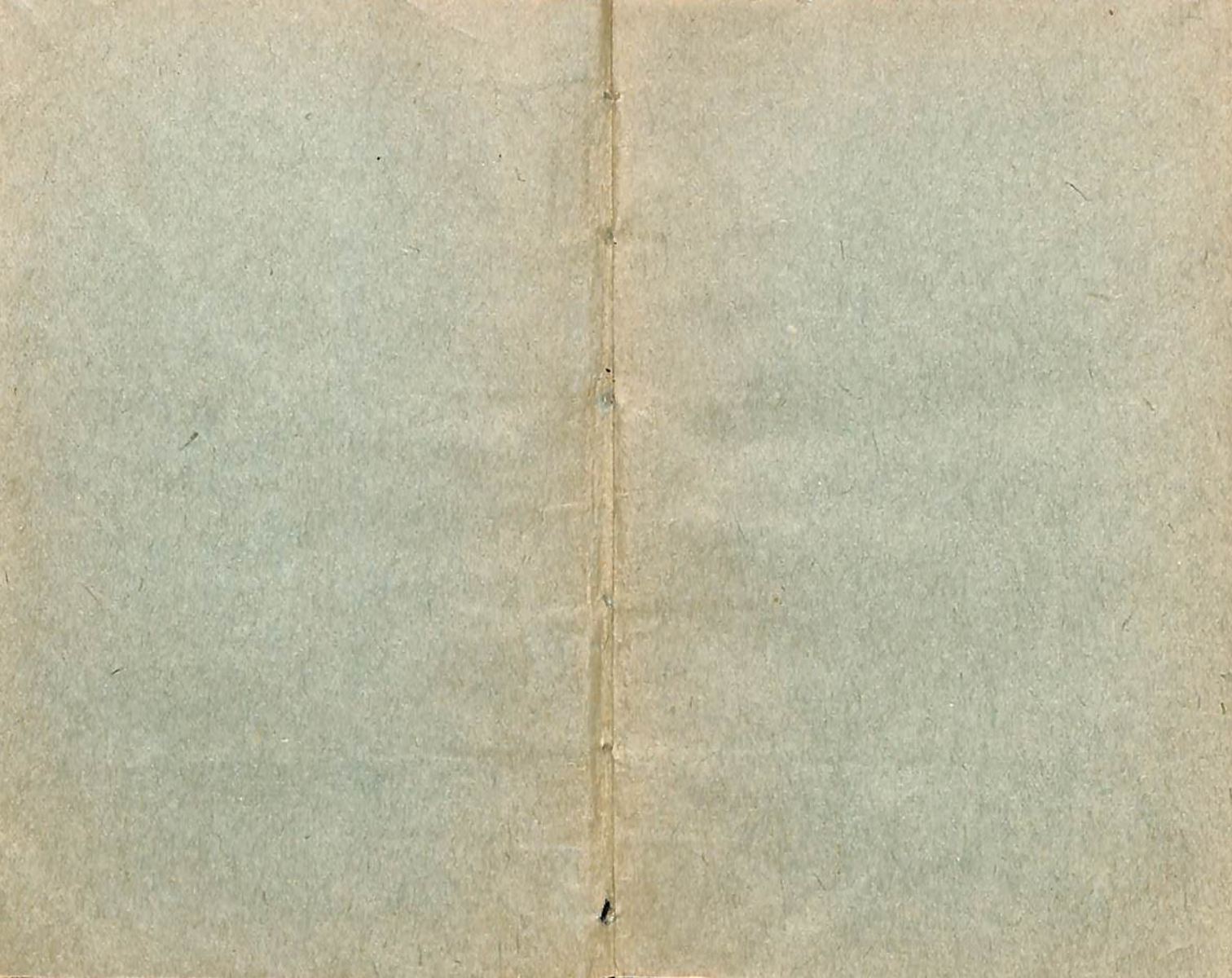
պատճենել և տարածել նյութը ցանկացած ձևաչափով կամ կրիչով
ձևափոխել կամ օգտագործել առկա նյութը ստեղծելու համար նորը

You are free to:

Share — copy and redistribute the material in any medium or format

Adapt — remix, transform, and build upon the material

835
2-96

~~№ 977~~ N 345

№ 804

2004

ՅԱՆՈՎ ԵՐԼԻՍ

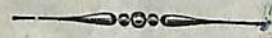
Վ.Լ.Պ

ՄԱՆՈՒԿՆԵՐԻ ԵՒ ՊԸՏԵՆԻ-
ՆԵՐԻ ՀԵՄԸՐ

(Գործ Գրանց Հօֆման Գեղամասցի
Տարեմատի.)

ԹԵՐԳՄԱՆԵՅ

Ղեկսանդր Հ. Քալանթարեանց

Բ Ե Գ Ո Ւ

Ի Տպարանի Ն. Մալաֆեեանցի Ընկ.

100 1874

835.
2-96

ur

83

5-87

467
101

ՅԵՆՈՍ Ե ԷՐԼԻՍ.

~~№ 804~~

Ս.Ե.Պ

ՄԵՆՈՒՆՆԵՐԻ ԵՒ ՊԵՏԵՆՏՆԵՐԻ

ՀԵՄԵՐ

(Կրթ. Գրանց. Հ.Ք.Տ.Ս.Ս. Գերմանացի Ժառանգար.)

ԹԵՐԳՄԵՆՆԵՑ

Երևանի Է. Քալանձարեանց. Երևան

1936

ԵՐԿՐԻ

Ի Տպարանի Ե. Մալաֆեկեանցի. Ընկ.

100

1874

14 .06. 2013

1410

W 544

0214
467

Ի նշան սիրոյ և յարգանաց
Իւր անկեղծ ընկերակցին
IM. LENINA
qutubxa

Թումասի Մկրտչեան

14 06 2013
Մարգարեանցին

8729

նուիրում է

Թարգմանողը

Дозволено Цензурою Тифлисъ.
19 Сентября 1873 года.

3186
40
9

Եղնիւ՛ Րնկեր՛
Թոմաս՝ Մկրտչեան.

Ֆրանց Զօֆման գերմանացի մատենագրի շարագրութիւնների շատերը վերաբերումեն մանուկների կրթութեան և բարոյականութեան: Երևելի հեղինակը լաւ հասկանում էր, որ չորուցամաք կրթութիւն քարոզելով չէ կարելի կրթել մանուկներին և նրանց ուղեղի մէջ մտցնել բարոյականութեան և աշխատասիրութեան սկիզբները: Նա գիտէր ֆէնելժոնեան այն ճշմարիտ փաստը թէ «մանուկները շատ հետաքրքիր են և չափազանց սիրումեն զուարճալի և ծիծաղական պատմութիւններ. բայց պէտք է օգտուիլ այս փաստով նրանց կրթելու համար:»

Կրթութիւնը՝ պատմական և ծիծաղական ձևով աննշմարելի մտնում է մանուկի սիրտը:

Ես ինքս տեսած եմ մի քանի պատանիներ, որ միշտ աշխատում են եղել պ. Զօֆմանի մի շարագրութեան. «Ժամանակը արծաթէ» հիման վերայ:

Եթէ վերջապէս մեք նայենք և այն փաստին, որ Վերմանիայի կամ Եւրոպայի միւս երկրների մանկական գրագարանները մի մասամբ պ. Զօֆմանի շարագրութիւններից են բաղկացած. ազատ կարող ենք ասել, որ

չենք սխալուիլ եթէ հայ մանուկների սկզբ-
բնական ընթերցանելի գրեանքը մի մասամբ
վեր առնենք պ. Զօֆմանի շարագրութիւն-
ներից:

Աթէ այս շարագրութիւններից մի քանիսը
այնպիսի շշափելի մի օգուտ էլ չ'ունենան.
գօնէ զուարճալի են. բայց անմեղ զուարճա-
խօսութիւնը, ինչպէս յայտնի է, մանուկներին
գրեանց վերայ սէր գծելու գլխաւոր միջոց-
ներից մէկն է:

Սիրելի՛ ընկեր, մեր գրականական ժո-
ղովներում ես նկատել էի միշտ, որ Ձեր յօ-
դուածները կամ խօսակցութեան առարկան
աւելի վերաբերումէր մանկավարժութեան և
Գուք միշտ արծարծում էիք միայն այդ իդէան:
Ասանորոյ ձերախոսութեամբ սրտի և 'ի նշան
յարգանաց նուիրում եմ Ձեզ իմ թարգմանու-
թիւնը, ի բրև աւելի համապատասխան Ձեր
մանկավարժական պահանջներին:

Մնամ միշտ Ձեզ յարգող
Աղեքսանդր Հայրապետեան
Քալանթարեանց:

729

Գ Լ Ո Ւ Խ Ե Ե Ռ Ե Յ

Որբ

Անգղիայի մայրաքաղաք Լոնդօնը գտնա-
ւումէ թիւմզա գետին վերայ: Այս գետի
վերայ շատ նաւեր կան տափակ յատակով,
որոնք անուանուումեն Գլխոստառայ: Այդպիսի
գետանաւակներից մէկը կառավարումէր Յով-
հաննէս Լչրլիսը (ճշմարտութիւն), որոյ Յա-
կովբ որդուն համար մեք մտադիր ենք
պատմելու:

Երբ Յովհաննէս Լչրլիսը շատ ժամա-
նակից 'ի վեր իւր կնկայ հետ միասին գտն-
ւումէր գետանաւակի վերայ, նրա բոլոր գործը
այն էր, սր ապրանքներ տանի ու բերի:
Նրա կինը քիչ էր դուրս գալիս նաւի
տախտակամածը նա միշտ նստում էր նաւակի
սենեկի մէջ և օղի (ալտղ) էր խմում, որ
իրա ասելով, տաքանայ թէմզայի խոնաւ և
ամպոտ օգի մէջ:

Առջ Յովհաննէսը բոլոր ջանքով աշ-
խատումէր իւր կնկան հեռացնել այս երկիւ-
ղալի սովորութիւնից, բայց բոլորը 'ի զուր:
Նա քիչ էր դուրս գալիս ջրի ափը և գե-
տանաւակի վերայ քիչ պարապմունք եղած
ժամանակը, շատ տխրումէր: Նա կարծումէր,
որ օղին կ'պահպանի իրան ցրտից և թէ նա

օգտակար է մարմնի համար, վասնորոյ նա բոլորովն անձնատուր եղաւ այս խմիչքի: և այնքան խմում էր, որ վերջապէս սրանո էլ խանգարեց իւր առողջութիւնը:

(Օրստորէ կինը գերանում էր և ծանր շարժ էր դառնում. նրա խելքը քիչ քի պակասում էր և վերջապէս այսպէս շատ խմելուց նա դարձաւ կիսախելագար: Երբ որ այսպէս դարձաւ նրա մարդն էլ (Յովհաննէսը) ՚ի հարկէ ակամայ էր նրա հետ խօսում և ցերեկուայ շատ մասը անց էր կացնում լուռ և ծխելով:

Ե. յսպիսի հանգամանքները ՚ի հարկէ օգտակարէ էին փոքրիկ Յակովբի դաստիարակութեան համար: Արա հայրը ոչ կարգալ գիտէր, ո՛չ գրել, այնպէս որ ոչինչ էլ չէր կարող սովորեցնել իւր որդուն: Ե. յբենատրանի փոխարէն Յակովբը սովորեց մի քանի նշաններ, որոնք շատ նման էին հասարակ գրերի և նշանակումէին զանազան ապրանքներ և կշիռներ: Ե. գիրը նշանակում էր կէս ման ցորէն, Բ. մի բօչկա (բոչկա) օղի, Թ. մի արկղ ծխախոտ և այլն: Բացի սրանից Յակովբը, երբ որ փոքր ինչ մեծացաւ սովորեց ուղղել առագաստները և ղեկը, միտք էր պահում ջրի բոլոր ծանձաղները և նրանց անունները, այնպէս որ արդէն կարողանում

էր կառավարել նաւը, երբոր նա գնում էր ջրի ընթացքով: Թէև նա դեռ այնքան ուժեղ չէր, բայց շատ ճարպիկ էր, ուշագիւր, աշխոյժ և վարժուած:

Երբ Յովհաննէսը սովորութիւն էր արել և մի բանի առածներ միշտ ասելու, երբ որ փոքր ինչ անյաջողութիւն էր լինում: Բնաջին առածը սա էր, «լացով վէրքը չ'ես առողջացնիր» Ե. յս գործ էր անում նա ամենայն անյաջող դիպուածներում, երբ կամեում էր իւր վեշքը թնթեացնել: Երբ առածը սա էր, «մի յուսահատուիր» Ե. յս առածը նա գործ էր անում, երբ ուրեքը նրա տեղը սկսում էր բարկանալ և շարանալ: Երբ Աշրլիսին համարեա միշտ սա մտխարում էր, կակղացնում և հանգստացնում: Երբորդ սիրելի առածը սա էր, «կաղացուի, ալիւր կ'զառնայ» Ե. յս խօսքը նրան մտխարումէր և պաշտպանում անբաղդութեանց ժամանակ:

Եւ որովհետև այս առածները նա գործ էր անում միշտ, հասկանալի է, որ Յակովբն էլ շատ անգամ սկսուէր միև նոյնը կրկնել: Եւ ինչպէս հօրը, այնպէսեւ որդուն առածները պէտք էին գալիս հոգւոյ զանազան դրութիւնը յայտնելու ժամանակ: Եմենայն հանգամանքում լեզուի վերայ պտոյտ էին գալիս դրանք և շատ անգամ մեծ մտխար-

րութիւն էին պատճառում:

Յակովբի տասներկուերորդ տարում նրա մայրը մեռաւ շատ երկայն հիւանդութիւնից յետոյ, որի համար նրան ուղարկել էին հիւանդանոց: Հիւանդի բացակայութիւնը սովորական էր դարձած թէ Յակովբի և թէ նրա հօր համար, այնպէս որ մօր կորուստը երախայի վերայ մի առանձին տպաւորութիւն չ'ունեցաւ:

Իայց մի կէս տարուց յետ մեր մանուկին պատահեց մի ուրիշ դժբաղդութիւն: Մի անգամ ամբողջ օրը ծեր Յովհաննէս Լչրիւխը չարչարուում էր, տանջուումէր գլխացաւով, այնպէս որ, չ'կարողանալով կառավարել գետանաւակը յանձնեց որգուն: Եւ յն օրը հանգիստ անցկացաւ: Արեկոյեան դէմը վերկացաւ մի սաստիկ քամի, մանուկը հօր համաձայնութեամբ խարխիւր գծեց և նաւը կանգնացրեց: Արանից յետոյ Յակովբը կերաւ իւր աղքատիկ ընթրիքը, գետից ջուր վեր առաւ, խմեց և նայեց ամէնը թէ կարգի է նաւի վերայ, և պարապութիւնից նստեց տախտակամածի վերայ նայելու խաւար ու մռայլ ջըջակայքը: Արկնքուումը փայլում էին պայծառ աստղները: Յակովբը չէր հասկանում նրանց գոյութիւնը և համարում էր նրանց կանթեղներ երկիրը լուսաւորելու

համար գիշեր ժամանակը: Վա չէր հասկանում և չէր կարողանում բացատրել թէ ո՞վ է նրանց վառել և ինչո՞վ: Ա՛չ մէկ մարդ խեղճին չէր պատմում աշխարհքի հրաշքները, ոչ մէկը չէր բացատրում նրան ջըջապատող երևոյթները:

Եւ յայիսի անորոշ մտածութեանց մէջ էր Յակովբը, երբ յանկարծ լսեց մի բարձր և պինդ ձայն տախտակամածի տակից, որ նրան վախեցրուց սաստիկ: Վրանից յետ լսեց, որ մի բան սաստիկ գետին ընկաւ և վերջապէս բոլորը հանդարտուեց: Յակովբը իսկոյն վեր թռաւ, վազեց նաւի յետի կողմը և մտաւ նաւի սենեակը: Եւ յետեղ սաստիկ լուծութիւն էր տիրում: Պատից կախուած կանթեղը աղօտ (Թոյլ) լուսաւորումէր այս փոքրիկ բնակարանը. այնպէս որ մանուկը դժուարութեամբ էր որոշում առարկաները: Այնքանպէս նա տեսաւ հօրը, գետին ընկած, անշարժ եւ տարածուած ձեռներով: Իսեղճ մանուկը բոլորովին սարսափած գողում էր բոլոր անձնով: Վա ընկաւ հօր վերայ եւ սկսեց շարժել կանչելով. «հայրիկ, հայրիկ»: Իայց կենդանութեան շնչը չէր երևում նրա վերայ, նա մեռած էր արիւնի կաթուածի: Մի քանի րոպէ որը Յակովբը անշարժ կանգնած էր եւ յետոյ նա սկսեց

հեկեկալով լալ: Մէն-մինակ հօր դիակի առաջ անբաղդ մանուկը երկար ժամանակ լաց եղաւ: Բայց ժամանակ առ ժամանակ նրան պատու էին սարսափ եւ յուսահատութիւն: Չնայելով սրան, նա չվստահացաւ դուրս գալու նաւի տախտակամածը. նա շատ վախենում եւ սարսափում էր, որ այնտեղ պէտք է մնայ մթութեան և խաւարի մէջ մէն-մինակ աշխարհիս մէջ: Այնքան երեխային բողբոջին յաղթեց տխրութիւնը, նա ընկաւ մոռացութեան մէջ եւ քնեց մեռած հօր դիակի մօտ:

✓ Գ. Լ. ՈՒՅ Ե Բ Կ Բ ՈՐԳ.

Յակովբը ուսումնարանում.

Միւս առաւօտը, երբ Յակովբը դարձնեց մտաբերեց բոլորը ինչ պատահել էր նրա հետ անցեալ երեկոյ: Հեկեկալով նա գրկեց իւր հօրը. բայց երբ նա դիպաւ ցուրտ եւ սառած դիակին նրա վերան մի այնպիսի սարսափ եկաւ, որ նա դուրս վազեց տախտակամածի վերայ եւ էլ չվստահացաւ սենեակը դառնալու: Փոքր առ փոքր նա սկսեց մտածել իւր ներկայ դրութեան վերայ: Նաւը, որի վերայ նրա հայրը կառավարիչ էր, պատկանում էր, ինչքան նա

գիտէր, մի հօրուստ վաճառականի, Գրում-մօնդ անունով, որ բնակուում էր թիւմպայի ներքին ափում: Արեւան մտածեց, որ գնայ նրա մօտ: Ինչպէս ասաց, այնպէս էլ արաւ. նա կտրեց խարխոխի շուանը, սրովհետեւ իրան այնքան ոյժ չունէր, որ խարխոխը դուրս քաշէր: Արանից յետոյ ձեռք առաւ դեկը և բաւականին հմտութեամբ ու զգուշութեամբ դարձրուց գետնաւակը դէպ 'ի ջրի հոսանքը և երկու ժամից յետոյ հասաւ ցանկացած տեղը: Միւս նաւակների թիավարների օգնութեամբ նա կապելով գետնաւակը ափին, դուրս եկաւ և գնաց Գրումմօնդի մօտ նրա տունը, ուրտեղ այս ժամանակ նա իւր կնոջ և հատիկ աղջկայ հետ գտնուում էր մի սենեկում: Յակովբը արտասուելից պատմեց մանրամասնաբար իւր դժբաղդութիւնը: Բայց Գրումմօնդը բոլորովին չհաւատաց և ուղարկեց իւր գործակատարին նաւը իմանալու արդեօք բոլորը այնպէս է պատահել, ինչպէս պատմում է Յակովբը:

Յակովբը սկսեց պարագութիւնից այս կողմ այն կողմ նայել. նրա աչքին շատ առարկաներ գեռ բոլորովին նոր էին երևում: Նա չէր կարողանում համարեա նրանց բացատրել այլ միայն նախագուշակում էր: Այլ յերաւի առաջին անգամն էր նրան պատահել

տեսնել հողի վերայ բնակարան, մինչև այս
ժամանակ նա շատ սակաւ էր նաւից ցամաք
դուրս եկել:

Շուտով դարձաւ գործակատարը և
հաստատեց Յակովբի բոլոր պատմածները:
Գրուամծնդը սկսեց այնուհետև հարցնել
Յակովբին, արդեօք նա ունի ազգականներ:

— Այ, պատասխանեց մանուկը:

— Եւ ծանօթ էլ չ'ունիս արուժենակողներից:

— Այ, ես համարեա արուժ չ'եմ եղել,
պատասխանեց Յակովբը:

— Գիտե՞ս դու խելճ մանուկ, որ դու որք ես:

— Ո՛րք ի՞նչէ, հարցրուց Յակովբը:

— Սա նշանակումէ դու չ'ունիս ո՛չ հայր, ո՛չ
մայր, ասաց տիկին Գրուամծնդը:

— Ճշմարիտ է, երկուսն էլ չ'կան, ասաց
հեկեկալով Յակովբը, բայց յաջով վէրքը
չ'ես առողջացնելը:

— Ե՛լա՛ ի՞նչ ես մտածում, հարցրուց
Գրուամծնդը, նայելով զարմացմամբ երեսայի
վերայ, նրա վերջին խօսքերից յետոյ:

— Չեմ իմանում, պատասխանեց Յակովբը,
իմ հայրս կ'ասէր միշտ, յմի յուսահատուիր՝
ուրեմն ինչո՛ւ պէտքէ յուսահատուիմ:

— Բայց հասկանումե՞ս զաւակս, ասաց տիկին
Գրուամծնդը, ինչպէս մեծ դժբաղդութիւն է,
որ պատահել է երեկ երեկոյին: Յակովբը սըր՝

րեց արտասուքը աչքերից և թշերի վերայից
և ասաց, յ կաղացուի, ալիւր կ'դառնայ, յ,
Գրուամծնդը և նրա կինը զարմացմամբ
միմեանց վերայ նայեցին:

— Ինձ դեռ չ'է պատահել այսպիսի մանուկ,
ասաց Գրուամծնդը: Բայց շնայելով նրա պա-
տասխանների սրտխեանը, նա տաք սրտով
մանուկ է երևում: Բայց աս'ա ինձ դու,
Յակովբ, կարգալ և գրեկ գիտես թէ ո՛չ:

— Այ, բայց կ'ցանկայի գիտենալ, վերաբե-
րեց Յակովբը:

— Ահայդ կ'արեւի բան է, ասաց Գրուամծնդը:
Գու կ'սովորես ոչ թէ միայն կարդալ, գրել
այլ և շատ ուրիշ բաներ, իսկ յետոյ կ'տես-
նենք, ինչ պէտք է անել:

— Բայց ես առանց դրան գիտեմ ինչ պէտք
է անել, խօսքը կտրեց Յակովբը: Գուք
պէտք է մարդ ուղարկէք թէ՛մզա գետը իմ
այնտեղ թողած խարխալը պտուելու և բե-
րելու:

Գրուամծնդը ժպտաց և քմծիծաղ ասաց.
Գու ճշմարիտ ես Յակովբ և այդ շուտով
կ'կատարուի. բայց դու գնա՛ խոհանոց և
կնդրիր, որ քեզ կերակրեն. ես կ'արժեմ դու
բաւականին քաղցած կ'լինիս:

Յակովբը շուրջ եկաւ, բայց չ'էր գի-
տում, ուր գնայ, վասնորոյ Գրուամծնդի աղ-

չիկը փոքրիկ Սառան բռնեց երեսայի ձեռք
և նրան տարաւ: Յակովբը, 'ի շնորհակալու-
թիւն Սառայի այսպիսի բարութեան քրթ-
մընջաց նրա ազանջին:

— Վպասի՛ր, եթէ իմ ձեռս մի դանակ և փայ-
տի կտոր կ'ընկնեն, ես քեզ համար մի նա-
ւակ կ'փորեմ. և ես անպիտանի մէկը լինիմ,
եթէ այդ նաւակը գեղեցկապէս չ'լողայ ջրի
վերայ: Սառան ուրախանալով այս կտտտմուն-
քով, պատմեց այս բանը իւր ծնողներին:
Վրումմօնդը Յակովբի այս կտտքերի մէջ
նկատեց առաւելապէս նրա բարութեան նոր
ազացոյց և ասաց կնօջ:

— Մոռսինս, դու կհամաձայնուիս կարծեմ
այս մանուկին մեզ մօտ պահելու, նրա հա-
մար հոգալու եւ ուսումնարան տալու:

Տիկին Վրումմօնդը բոլորովին համաձայ-
նուեց իւր մարդու առաջարկութիւններին և
այսպէս Յակովբը դտաւ իրան բարերար:
Բայց այս ժամանակը խեղճ մանուկը նստած
էր խոհանոցում եւ լաց էր լինում, թէ եւ
տրամութիւնը չ'էր արգելում նրա կերակուր
ուտելուն. նա աշխատում էր, ինչքան կա-
րող է մսիթարուիլ իւր երեք առածներով:
— օր վերայ մտածելու ժամանակ Յակովբը
կրկնում էր, «լացով վէրքը չես առողջացնիլ»
Արբ յիշում էր մօրը՝ արտասուքով ասումէր.

«մի յուսահատուի՛ր:» Իսկ երբ ներկայանում
էր նրա առաջին նրա տխուր ապագան, նա
մսիթարումէր նրանով թէ «Վաղացուի,
ալիւր կ'գանայ:»

Մյուսպէս արտասուքի եւ տրամութեան մէջ
նա անց էր կացնում իւր օրերը, մինչեւ որ
նրան տուին ուսումնարան, որ գտնուում էր
Բրէնֆօրդի մօտ, ուր բնակում էր Վրում-
մօնդը՝ Վաբաժանուեց իւր բարերարից, նրա
ամուսնուց եւ փոքրիկ Սառայից, որին սըր-
տանց սիրումէր նրա քաղցր եւ բարի բնու-
թեան համար եւ ուղարկեց ուսումնարան,
ուր մի քանի տարի շարունակ պէտք է ստա-
նար զանազան գիտութիւններ:

Մտաջին անգամ մանելով դասատունը
Յակովբին պատահեց վերատեսուչ Ղօծը:
Սա մի քանի խրատներ տուաւ Յակովբին եւ
նրա սկզբնական կարգալ ու գրելու համար
յանձնեց իւր օգնական վարժապետին, որի
անունը Վնափ էր. Ղօծը մի շատ անսովոր,
ծիծաղաշարժ կերպարանք ունէր. նրա քիթը
մանաւանդ շատ երկայն էր: Բացի սրանից
երբեմն նա չափազանց ցրուած էր լինում և
աշակերտները շատ անգամ օգտուելով վերա-
տեսչի այս տկարութեամբը, երբ նա դասի
ժամանակ ուրիշ բաների վերայ մտածմանց
մէջ էր ընկնում, նրանք փոխանակ պարապ-

մունքի սկսում էին զանազան չարութիւններ: Չնայելով սրան Ղօծը այնու ամենայնիւ շատ գիտուն և փորձառու դաստիարակ էր. նրա սրտի բարութիւնը այնքան շատ էր, որ իւրաքանչիւր մանուկ կարող էր նրա ուշադրութիւնը գրաւել:

Մեք շուտով կտեսնենք, որ ինչպէս Յակովբը փոքր առ փոքր Ղօծի սիրելին դարձաւ: Քնափը, որի տեսչութեան յանձնեց Ղօծը Յակովբին, մի շատ խորամանկ և չար մարդ էր, որ և շուտով թափեց Յակովբի գլխին: Մի անգամ Քնափը կանչեց տախտակի մօտ և գրեց այնտեղ Մ գիրը և հարցրուց Յակովբին. այս ի՞նչ է: Յակովբը նայեց այս գրի վերայ, բայց դեռ չհասկանալով նրա նշանակութիւնը լռեց. վերջապէս մտաբերելով, որ նրա հայրը գործ էր անում սրան մի կէս ման ցորենի համար, Յակովբը պատասխանեց կէս ման է սա:

— Ի՞նչ բացագանչեց Քնափը, կէս ման: Ղու ինչպէս երևումէ ինքդ կիսայիմար ես. այս նշանը Մ տառն է:

— Ոչ սա կէս ման է, իմ հայրս շատ անգամ ասում էր:

— Արեմն քո հայրդ էլ այնքան յիմար էր, ինչքան և դու, գոնաց Քնափը:

— Ո՛չ, նա ամենևին յիմար չէր, ասաց Յակովբը. նա իմանում էր, որ սա կէս ման է. հէնց ես էլ իմանում լեմ, որ ասում եմ: Տախտակի վերայ գրածը նշանակում է կէս ման:

Արշափ սառն էր խօսում Յակովբը, այնքան աւելի էր տաքանում Քնափը. վերջապէս նա խփեց Յակովբին և ուղարկեց Ղօծի մօտ: Սա սկսաւ մեր մանուկին բացատրել, որ ուսումնարանումը նա պարտաւոր է հնազանդուիլ և գլխաւորը հաւատալ ամեն բանի, ինչ որ ասումէ վարժապետը: Յակովբը հանգարտուեց և սկսեց եռանդով ուսանիլ:

Երբ որ Յակովբը ապրում էր իւր հօր հետ ամենևին կոշիկ և գուլպայ չէր հագնում: Բայց երբ նա գնաց ուսումնարան, նրան հագցրած էին ոտնամաններ և հրամայած էին, որ ցերեկը չհանի: Բայց կոշիկները սաստիկ յուփ էին տալիս Յակովբի ոտները. վասնորոյ մէկ անգամ դասի ժամանակ երեխան հանեց և գրաւ սեղանի տակ իւր առաջին: Ե. յս որ տեսան նրա չար ընկերները, իսկոյն հեռացրին Յակովբից հեռու և ճարպիկ աշակերտներից մէկը խորամանկութեամբ կոխեց մէկ կոշիկը Ղօծի գրպանը (Չե՛էն), իսկ միւսը Քնափի: Յակովբը նկատեց այս բանը. բայց մէկ խօսք

— Մի յուսահատուիք, ասաց կրկին Յակովբը, կաղացուի, ալիւր կ'գառնայ:,,

Աս գեռ աշխատում էր հանգստացնել իւր բարկացած ընկերով. բայց սա նրա բոլոր խօսքերը կարծում էր ծաղրաբանութիւն, յուսի սուաւ բուռը, դուրս եկաւ սրահը, և կանչեց Յակովբին, որ նա գայ նրա ետեւից: Յակովբը չէր վախենում սպառնալիքներից և ճշմարիտ թէ ասնք նա իսկի չգիտէր թէ ինչ է ուզում նրանից Ռառնաբասը: Աւորովհետեւ նա էլ գործ չունէր ուսումնարանում, գնաց իւր հակառակորդի յետնից: Մի րոպէում նրան շքապատեցին շատ երախայք դանազան ձայներով և գոռոցներով: Ամենից առաջ մօտիկացաւ Ռառնաբասը և սաստիկ կանչեց:

— Գուրս եկ ջրի մուկ, գուրս եկ անիրաւ. ես հիմի քեզ այնպէս կ'ծեծեմ, որ ամբողջ ամիս չ'մոռանաս. Տը գուրս եկ ասումեմ քեզ... Միւս տղաներն էլ սկսեցին կանչել և անուանում էին Յակովբին երկչոտ, վախկոտ, ստիպելով, որ կռուի Ռառնաբասի հետ մուշտիով (Էրուանով):

Ը փոթուելով այս աղմուկով Յակովբը այնու ամենայնիւ մտաբերեց, առաձը թէ ,,մի յուսահատուիք" և դառնալով Ռառնաբասին ասաց նրան հանգարտ կերպով:

— Բարեկամ, դէ քեզ լաւ կարգին ճեծեցին և առ այժմ քեզ բաւական է. էլ ինչեւս ուզում: Այս կռիւ չեմ սիրում. բայց եթէ դու անպատճառ ստիպում ես, զգուշացի՛ր, գիտես ինձ էլ մուշտիներ ունիմ:

Այս խելօք խօսքերը փոխանակ Ռառնաբասին հանգարտացնելու նրան շարացրին աւելի ու աւելի: Աս հանեց իւր վերարկուն և պատրաստուեց յարձակուելու Յակովբի վերայ:

Յակովբը տեսնելով այս բանը և հասկանալով, որ էլ հնար չ'կայ կռուից ազատ մնալու, հետեւեց իւր ընկերի օրինակին և թշնամիները յարձակուեցին միմիանց վերայ:

Ռառնաբասը աւելի մեծ էր, ուժեղ եւ բարձր Յակովբից եւ լաւ իմանում էր մուշտիով կռիւ անելը, որովհետեւ շատ վարժուած էր. բայց Յակովբը հանգիստ էր եւ զգոյշ, շատ հաստատամիտ եւ պինդ, որոնք փոխանակում էին նրա անփորձ եւ անհմուտ լինելը:

Առիւը սկսուեց նրանով, որ Ռառնաբասը իւր ձեռը ձգեց ուղիւ Յակովբին, ինչպէս որ ընդունուած է Մեղրեայում մուշտիով կռուելու ժամանակ: Յակովբը կարծեց թէ Ռառնաբասը կամենում է հաշտուիլ բռնեց նրա ձգած ձեռը եւ քաղաքավարութեամբ յուսի

տուաւ: Բայց հէնց այն բողոքին ստացաւ մի այնպիսի սաստիկ հարուած երեսին, որ երկու քայլ յետ գնաց: Ըստ խորամանկութիւնը արդէն բարկացրաւ սաստիկ Յակովբին: Աս սաստկապէս յարձակուեց Բառնաբասի վերայ, մի եւ նոյն ժամանակը իրան պաշտպանելով: Չնայելով սրան նա մի քանի հարուած էլ ստացաւ եւ ընկաւ: Բառնաբասը վայր գձեց գետինը եւ յուփ տուաւ, այնպէս որ Յակովբի բթից եւ բերանից սկսաւ արիւն գնալ: Բնկերներից մէկը նրա ականջին կամաց ասաց, «մի յուսահատուիր» այս առածը կարծես մոռացուած էր խեղճ մանուկի մտքից, բայց այն բողոքին նա նրան տուաւ քաջութիւն եւ ոյժ. նա վերկացաւ եւ կռիւը կրկին սկսուեց: Արկայն ժամանակ յաղթութիւնը չէր վճռուում, վերջապէս Յակովբը կրկին ընկաւ գետին:

— Պաղացուի, ալիւր կղանայ, ասաց Յակովբը. վերկացաւ եւ փոքր ինչ հանդարտուելուց յետոյ սկսեց կրկին կռուիլ բայց այնպիսի հանդարտութեամբ եւ վստահութեամբ, որ վերջ 'ի վերջոյ յաղթող հանդիսացաւ վայր գձելով երկայն Բառնաբասին եւ այն էլ այնպէս ուժով, սր նա չէր կարողանում վեր կենալ առանց ուրիշի օգնականութեան. ընկերները նրան տուն տարին

ձեռներից բռնած:

— Ը, այ, հիմի ցոյց տուիր դու սրան, նա այդ չի մոռանալ, կանչեցին ուրախացած չորս կողմից նրա բարեկամները:

— Ինչ որ լինելու է, պէտք է լինի, ասաց Յակովբը հագնելով իրա վերարկուն, սրբեց, մաքրեց և գնաց տուն:

Երբ որ պատահում էր, որ երկու աշակերտներ կռիւ էին անում Գոծը պատժում էր երկուսին էլ: Բայց այս անգամ իմանալով, որ Յակովբը ստիպուած է կռիւ արել, վերատեսուչը կանոնից փոքր ինչ դուրս եկաւ եւ Յակովբին չ'պատժեց: Բնդ հակառակը Յակովբը իւր վստահ եւ ճշմարտասէր բնութեամբը գրաւեց ո'չ թէ միայն ուսումնարանի աշակերտներին դէպ 'ի ինքը, այլ մինչեւ անգամ եւ Գոծին, այնպէս որ մուշտիւ վերած ծեծը (խօշտիւ) շուտով մոռացաւ:

Յակովբի միւս ուրախութիւնները և տրամութիւնները ուսումնարանի մէջ:

Արբ որ առողջացան կապուցները և ուռոյցները, որ ստացել էր կոուի ժամանակ, Յակովբը սկսեց առաւօտից մինչև երեկոյ ջանասիրութեամբ աշխատել կարգալ սովորել: Արա ամեն նեղութիւններից մեծն այն էր, որ ինչպէս մեք տեսինք, մի քանի գրեթէ նա տալիս էր զանազան նշանակութիւններ:

Մէկ անգամ Քնափը, որ չէր սիրում Յակովբին մինչև անգամ այն ժամանակն էլ, երբ նա ջանասէր էր և ուշադիր, գրեց գրատախտակի վերայ մի քանի բառեր, որ Յակովբը կապի: Արբ որ պատահում էր մի բառ, որ նշանակում էր առաջուայ իւր ծանօթ մի առարկայ նա, փոխանակ ասելու այն իսկ բառը, ասումէր, ինչ միտն էր գալիս: Այս բանից Քնափի համարեա համբերութիւնը հատու. նա Յակովբի այսպիսի վարմունքը անուանում էր յամառութիւն և վերջապէս տարաւ երեսային Գօծի մօտ:

— Յակովբ, Յակովբ, ինչպէ՞ս քեզ ամօթ

չէ, ասաց ծերը լսելով Քնափի գանգատները: Ահատիր, ինչպէս հարկն է քեզ կ'ստիպեմ ուղիղ կապել:

Գօծը գրեց գրատախտակի վերայ «շուն» բառը:

— Ինչպէ՞ս կ'ասես դու սրան Յակովբ, հարցրեց նա:

Յակովբը կապեց «շուն...ն». բայց միտքը բերելով շան սենեակը, որ գանուակը նրա հօր նաւի վերայ, պատասխանեց «շան սենեակ»:

Այդպէս չէ, Յակովբ, շարունակեց Գօծը, «շուն» և էդպէս էլ պէտք է ասել շուն. թէկուզ նա քո միտքը բերի շան սենեակը: Օգուշացիր և ուշադիր եղեր, եթէ չէ կ'պատժուիս:

— Գէ հիմի ասա՛, ինչպէս կ'կարդաս «գդակ» բառը:

Յակովբը մտքումը կապեց «գդակ» բայց ասաց մօրթէ գդակ: Աա երբ նաւի մէջ էր մորթի գդակ ունէր ծածկին:

Գօծը բարկացաւ:

— Յակովբ, Յակովբ, ասաց նա դու իմ համբերութիւնս կ'հատես, եթէ ուշադիր չ'լինես, ինչպէս հարկն է: Աթէ գդակի փոխանակ կարդում ես մօրթեսոյ գդակ, ապա ինչպէս կ'կարդաս «ձող»:

--Թիակ, ասաց Յակովբը առանց մտածելու:

Ղօծը բարկութիւնից կարմրեց:

— Իմի սրան ինչպէս կ'կարգաս ,,գաւազան",
հարցրուց նա բարկացած:

Յակովբը բոլորովին ուղիղ պատասխանեց
,,գաւազան" որովհետեւ այս բառը ասելով
ո՛չ մէկ բան միտը չ'եկաւ. որ ասի:

— Ո՛չ, Յակովբ, քո եղանակի համեմատ, ասաց
Ղօծը, այս բառը պէտք է լինի — գաւա-
զանի հարուած. ուրեմն դու կ'ստանաս նրան-
ցից մի քանիսը:

Յակովբը սաստիկ պատժուեց. — ,,մի յու-
սահատուիր" մտածեց ինքն իրան Յակովբը,
,,կ'աղացուի ալիւր կ'գառնայ, լացով վէրքը
չես առողջացնիր." մխիթարելով իւրեան այս-
պէս, նա պատժելու ժամանակ մի ծպտուն
էլ անգամ չ'հանեց: Արանից յետոյ բոլոր
նա իւր ջանքը գործ դրաւ յաղթելու իւր
վաս սովորութեանը և շուտ էլ կարողացաւ
յաղթելու:

Ե, յնուհետեւ Յակովբը սկսեց աւելի մեծ
եռանդով և ուշադրութեամբ աշխատել և
մեծ մեծ յառաջադիմութիւններ էր անում:
'Վա այն քան աւելի յառաջացաւ իւր բոլոր
ընկերներիցը, որ Ղօծը բոլորովին սիրեց
նրան, շատ անգամ կանչում էր իւր մօտ եւ
սովորեցնում էր այն բաները, որ ուսումնարա-

նում դաս չ'էին տալիս: Ընպատմելի ուրա,
խութեամբ Ղօծը նրան առաջ էր տանում և
մի քանի տարից յետ նրան հասցրաւ այն
աստիճանին, որ Յակովբը լաւ իմանումէր
յունարէն և լատիներէն և հասկանում էր
հին հեղինակների դժուար գրուածքները
առանց դժուարութեան և առանց բառարանի:

Յակովբը ամենեւին չ'էր պարծենում իւր
գիտութիւններով և յառաջադիմութիւնով.
բայց Ղօծի սաստիկ նրան սիրելը նախանձ
պատճառեց ո՛չ թէ միայն ուսումնարանի
աշակերտներին, այլ մինչև անգամ և նրա
վարժապետ Քնախի: Ե, յս վարժապետը
չ'էր ամաչում ծածկաբար Յակովբի թշնամի
(Բառնաբասի) աշակերտի հետ զանազան
հնարքներ պտտելու, որ նրան գծեն վերա-
տեսչի աչքից: Արովհետեւ Յակովբի թշնա-
միները չ'էին կարողանում բացարձակ կատա-
րելու իրանց չար խորհուրդները, սրա հա-
մար սկսեցին շատ զանազան որոգայթներ
(Ետալիէս) պտորաստել նրա համար:

Յակովբի հին թշնամի Բառնաբասը գե-
ղեցիկ պատկերներ և նկարներ էր նկարում և
այս բանը յայտնի էր ուսումնարանում ամե-
նին, բաց 'ի Ղօծից: Բառնաբասը ուզելով
ծիճաղել Յակովբի վերայ, նկարեց նրա մօր
մահը: Ե, յդ պատկերը շատ հաւանելի թուեց

Վնափին, սրա համար նա պահեց նրան սեղանի արկղի մէջ (սուրբ զուհիի մէջ): Ըստ բանը ոգևորեց Ռաոնարասին, նա այնուհետև համարձակ շարունակել սկսեց իւր պարապմունքը, զանազան պատկերներ նկարեց Վոծի վերայ, զորօրինակ նկարումեր նրան երկայն բժով և շատ ծիծաղաշարժ ու ծաղրական նշաններով: Ըստ բոլոր պատկերները տալիս էր Վնափին կամ ինքը Ռաոնարասը կամ ուրիշ աշակերտների միջնորդութեամբ: Վնափը շատ լաւ հասկանում էր Ռաոնարասի չար մտքը, և ժողովուրդներ բոլոր պատկերները, ձայն ձգելով թէ իբր Զակովըն է նրանց նկարել: Եւ մէկ լաւ միջոցի էր սպասում որ Զակովըն վնասի: Եւ յիրաւի շուտով պատահեց մի յարմար անցք:

Մի երեկոյ Վնափը և Զակովըը վերատեսչի մօտ էին, յանկարծ քամին շնչելոյղից հանդցրեց ճրագը: Արատեսուչը վերկացաւ, որ կրակ բերի. բայց մթութեան պատճառաւ կպաւ դռնին և ճակատը դիպաւ շնմբին: Ըստ բանն, 'ի հարկէ, յայտնի էր միայն Զակովըն և Վնափին: Բայց Վնափը պատմեց այս բանը Ռաոնարասին և սա միւս օրը արդէն նկարած պատրաստած էր այս անցքը, որն որ նմանապէս տուաւ

Վնափին: Վնափը նրանից յետոյ աշխատում էր մի հնարքով, մի միջոցով Վոծին դարմացնելու, որ Զակովըը շատ գեղեցիկ պատկերներ է նկարում և զարմանալի շնորհք ունի նկարչութեան: Վոծը շատ ուրախացաւ լսելով իւր սիրելի աշակերտի համար մի այսպիսի ընդունակութիւն ունենալն էլ. և հէնց միևնոյն օրը, երբ Վնափը նրան սասաց, նա եկաւ Զակովրի մօտ:

— Զակովր, ասաց նա, ես հոգով ուրախ եմ, որ դու նկարչութեան շնորհք ունիս:

— Ես, պատասխանեց զարմացմամբ — ես բոլոր կեանքս մի անգամ ձեռս առած չկամ մատիտ (չարանառչ) նկարչութեան համար:

— Բաւական է, բաւական է, ասաց Վոծը: Դու շատ համեստութիւնիցդ ուրանում ես ճշմարտութիւնը, բայց այդ լաւ է: Ըստ պիսի երեւելի ձիրքը առանց ուշադրութեան թողնել լաւ չէ. և ես բաւական կ'լինիմ եթէ դու ինչքան կարողութիւն ունիս լաւացնես և զարգացնես:

Ըստ ասելով Վոծը դուրս եկաւ:

Զակովըը իւր վերատեսչին սիրելուց ճարեց նկարչութեան համար հարկաւոր առարկաներ և պարապում էր շատ եռանդով ու մեծ ջանքով և վերջապէս այնքան յառաջ գնաց, որ մէկ քանի պատկերները մինչև անգամ

արժանացոն Գօծի գովասանքին և հաւանութեան:

Մէկ անգամ Գօծը մտիկ անելով նրա գեղեցիկ նկարներից մէկին հարցրեց Քնափից, ինչու Յակովբը առաջ չ'էր ուզում խոստովանուիլ, որ նա գիտում է այս առարկան: — Կարելի է և շատ հաւանական է, պատասխանեց Քնափը, շատ համեստութիւնից է և փոխեց խօսակցութիւնը:

Եւս ժամանակ Բառնարասը հանեց Յակովբի գրքից առաջին թերթը, ուրտեղ գրուած էր Յակովբի անունը: Եւս իսկ թղթի վերայ Բառնարասը նկարել էր պատկերը Գօծին և Յակովբի անունի մօտ գրել մի բառ, նկարեց, Եւ այսպէս նրանց չար խորհուրդներին ճանապարհ բացուեցաւ: Քնափը ունենալով այսպիսի ապացոյցներ (Կապիւնէր) Յակովբի մասին ասաց Գօծին, որ նա շատ շատ անգամ ծաղրումէ վերատեսչին և բաւականին պատկերներ ունի նկարած նրա վերայ: Չարմացած վերատեսուչը սաստիկ տրտմեց, սրա համար ասաց Քնափին, որ բոլոր ուսումնարանի առաջ դատապարտի Յակովբին:

Յակովբը չէր կասկածում անգամ, թէ այսպիսի որոտմունքներ է պատրաստուած նրա գլխին, սրա համար յօժարութեամբ

գնաց ուսումնարանի մեծ սենեակը (դահլէճ), ինչպէս սովոր էր միշտ: Երբոր բոլոր աշակերտները ժողովուեցին, մտաւ Գօծը և նրա ետքից Քնափը, իբր թէ տրտած: Աշակերտները բոլորը լուռ էին և մի վատ բան էին նախագուշակում, բայց ո՛չ մէկը այնքան հանգիստ չէր, ինչպէս Յակովբը, որն որ ամենեկին չէր էլ մտածում, թէ մեղք կ'ունենայ:

Մի հպարտ հայեացքով նայելով բոլոր աշակերտների վերայ Գօծը տխուր և շփոթուած ձայնով, դուրս կանչեց Յակովբին: — Յակովբ, սկսեց Գօծը, իմ սիրտս շատ ցաւումէ, որ դու պատկերներ ես նկարել ինձ վերայ, որ քո բարեկամդ եմ և վարժապետդ, ես միշտ հոգացել եմ քո ապագադ երջանկացնելու: Եթէ մի այդպէս բան արած լինէր միւս աշակերտներից մէկը, այն ժամանակ ես նրան կ'անուանէի չարահոգի և անբարոյական: Բայց յանցաւորը երևում ես դու, որի համար ես հոգացել եմ ո՛չ թէ իբրև աշակերտի, այլ ինչպէս իմ հարազատ որդու համար: Սա ցոյց է տալիս քո ամօթալի խանգարուած լինելը և ապացոյց է քո ապերախտութեան: Եւս... պատասխանիր, Յակովբ, յանցաւոր ե՞ս դու թէ չէ, Յակովբը հազիւ թէ իրան չ'որոցրաւ,

լսելով այս դատապարտութիւնները, բայց
 իմանալով իւր անմեղութիւնը, նա ժողովեց
 բոլոր ոյժը և պատասխանեց բարձրաձայն,
 «ես մեղաւոր չեմ» այն ժամանակ Վնափը
 սուսաւ Պօծին իւր պահած պատկերները և
 ասաց, «Յակովբ Նշուհի անպիտանութիւնը
 չափ ու սահման չ'ունի, նայեցէ՛ք այս պատ-
 կերներին և դուք ինքներդ դատեցէ՛ք, թէ
 ինչքան ճշմարիտ են իմ խօսքերը: Պուք
 տեսնումէք դրանք բոլորը մէկ մարդի ձեռն
 է և մէկ խելքի գործ. Պօծը սկսեց նայիլ
 պատկերի վերայ: Վնափը, նրա աւելի ուշքը
 դարձնելով մի պատկերի վերայ ասաց, ահա
 ապացոյց նրան, որ բացի Յակովբից ո՛չ
 մէկը չ'ի կարելի որ նկարած լինի: Պուք
 'ի հարկէ մոռացած է՛ք, որ բաց 'ի ինձնից
 և այս անշորհակալ մանուկից ո՛չ մէկը չ'կար
 Չեր սենեակում, երբ որ հանգաւ ճրագը և
 դուք երբ գնում էիք կրակ բերելու, կպը-
 րիք ձեր ճակատը դռնին: Ե.յս հանգամանքը
 ոչ մէկին չ'է կարելի, որ այստնի լինի, բայց
 'ի Յակովբից, որն որ նկարել է ահա այս
 թղթիս վերայ: «Ա՛րատեսուչը մտիկ
 արաւ պատկերի վերայ և գլուխը շարժեց
 իսկ Վնափը շարունակեց.» Այս առաւել
 լաւ ապացոյց Նշուհի մեղաւորութեան ահա
 կարող է լինել այս թուղթը, որի վերայ

ինքը Նշուհի ստորագրուած է: Էնց որ
 սուին ինձ այս անպիտան ծաղաբանութիւնը,
 ես իմացայ նրա շարագրողին- նայեցէ՛ք այս
 թուղթը, ինչպէս յարմար գալիս է Նշուհի
 գրքին: Պօծը արտմութեամբ լքցուած շար-
 ժեց գլուխը և ասաց:

— Այս տեսնում եմ, պարոն Վնափ, որ դուք
 ճշմարիտ էք և շատ արտմած եմ ես այս
 բաներիս վերայ: Այս շնորհակալ եմ ձեզնից
 ձեր աշխատութեան համար, որ դուք ինձ
 ցոյց տուիք օձի զաւակին, որին ես տաքաց-
 նում էի իմ կուրծքի վերայ: Յակովբ դու
 կ'պատժուիս, կանչեցէ՛ք ծառային, նրան
 մէկ լաւ ծեծի: Բոլոր այս ժամանակը
 Յակովբը անշարժ կանգնած էր, ինչպէս
 քարացած, մի բառ չ'գուռ եկաւ նրա շրթունք-
 ներից: Աս սարսափեց այն սաստիկ
 ստեղծութիւնից, որ ունեցան նրա վերայ.
 Բայց լսելով որ նրան ուզում են պատժել,
 նա մօտիկացաւ վերատեսչին և վստահ այ-
 սինքն համարձակ խօսքերով, որոց մէջ փայ-
 լումէր ճշմարտութիւն և անմեղութիւն,
 կամաց ասաց:

— Մի՞թէ՞ ինձ կ'պատժեն առանց լսելու իմ
 ճշմարտութեանս:

— Ա՛յ, պատասխանեց վերատեսուչը— այդ
 անիրաւութիւն կ'լինէր, բայց ինչպէ՞ս ես

կամնում, դու անշնորհակա՛լ, Ճշմարտուել
անհերքելի ապացոյցների հակառակ:

Յակովբը խնդրեց որ ամեն նրան բոլոր
պատկերները լուռ ու մունջ նայեց նրանց
վերայ և աւելի սարսափեց, երբ որ տեսաւ,
որ ինչպէս խորամանկութեամբ նրան բան-
բասանաց տակ էին գծել: Բայց քաջալերու-
եցաւ իսկոյն և իմացաւ, որ այս բոլոր
պատկերները նրա թշնամի Բառնաբասի
գործն է, վասն որոյ իսկոյն ասաց:

— Եյս պատկերները նկարել է Բառնաբասը,
այլ ո՛չ թէ ես. նա է մեղաւորը, իսկ ես
չեմ իմանում և չէի ցանկանալ անգամ
այդպիսի ծաղրաբանութիւններ:

— Յակովբ, ասաց վերատեսուչը, ինչպէս
հետաւորութեամբ ես առաջ քեզ հաւատում էի,
այժմ չեմ հաւատում, ես միտս եմ բերում
որ դու մի անգամ արդէն ինձ խաբել ես,
հաստատելով որ դու նկարել չես իմանում:
Սա քեզ ապացոյց:

— Եւ այն ժամանակ էլ ես ճշմարիտ էի,
ինչպէս հիմի, պատասխանեց Յակովբը...
այն ժամանակ ճշմարիտ ես նկարել չէի
իմանում և սկսեցի սովորել, երբ որ դուք
ցանկացաք: Խնդրում եմ հարցրէ՛ք պարոն
Վնափին, երբ է ստացել նա այս պատկեր-
ները:

Պօծը կատարեց Յակովբի ցանկութիւնը և
պատասխան ստացաւ, որ պատկերները տու-
ել են նրան զանազան աշակերտները, որոնց
անունները տուաւ Վնափը, հաստատեցին
վարժապետի ասածը:

Բառնաբասը ամենևին ձեզ այդպէս նկար
չի՞ տուել, հարցրուց Յակովբը Վնափից:

— Ո՛չ մէկ ժամանակ—համարձակ պատաս-
խանեց Վնափը: Եյսպիսի աշկարա ստու-
թիւնից Յակովբը սիրունեց, բայց կրկին ժո-
ղովեց իրան և հարցրուց.

— Հապա ինչո՞ւ ամբողջ ամիս նրանց ծածկում
էր, որի մէջ հիմի ինձ են դատապարտում:
Ինչո՞ւ պարոն Վնափը առաջ չէ ցոյց տու-
ել պատկերները:

Իսելով այս խելօք հարցը Պօծը դարձաւ
Վնափին և հարցրաւ դրա պատճառը:

— Միայն նրա համար, որ աւելի շատ ու-
նենամ ապացոյցներ, անամօթաբար պատաս-
խանեց Վնափը:

Յակովբը մի րոպէ մտածեց, իսկ յետոյ
կրկին դարձաւ վերասեսուչին:

— Ո՛վ է հանել իմ գրքիս թուղթը ես չեմ
իմանում և չեմ էլ աշխատում իմանալ: Մի-
այն իմանում եմ և հաստատում եմ, որ ես
նրա վերան ամենևին պատկեր նկարած չկամ
և չեմ էլ ստորագրել «նկարեց». նա, ով

արել է, թող նրա խիղճը նրան պատժի.
բայց ասացէ՛ք ինձ, լսել է՞ք դուք, որ ես
վատ խօսէի իմ մօր վերայ երբ և իցէ:

— Ա՛յ, ասաց Գօծը, դու ինձ միշտ երևա-
ացել ես քաղաքավարի տղայ և որդի:

— Աւրեմն Բարսեղը կ'ասի. նա ասաց ինձ
թէ Բառնաբասը նկարել է պատկեր իմ
մօր մահուան վերայ:

— Զարցրին իսկոյն Բարսեղեց, որ պատաս-
խանեց ճշմարտը:

Եթէ, բացականչեց Յակովբը, որն որ
ներքին ուրախութիւնից լքցուեցաւ արտասու-
քով. եթէ դուք հաւատացիք, որ այն պատ-
կերը, որ նկարուած է ձեր վերայ որին այն-
պէս սիրում էմ, ՚ի հարկէ չէք հաւատալ,
որ սա գոնէ իմ ձեռիս գործն է:

Եւս խօսքերով Յակովբը տուաւ վերա-
տեսչին իւր մօր մահուան վերայ նկարը:
Յակովբի բազդից Վնափը մոռացած էր
գուրս հանել այս պատկերը և նա գտնոււմ
էր միւս նկարների հետ: Վնափը սփռնեց,
իսկ զարմացած վերատեսուչը հարցրաւ
Վնափին:

— Աւմ^ո ից էք ստացել այս նկարը:

Վնափը բոլորովին իրան կորցրած պա-
տասխանեց:

— Բառնաբասը:

Սրանից յետոյ Յակովբի ճշմարտութիւնը
աշխարայ և անկասկածելի դարձաւ:

— Զայա՛, ինչպէ՛ս էիք դուք ինձ ասում
թէ ոչինչ չէք ստացել Բառնաբասից. ինչ-
պէ՛ս պէտք է սա բացատրել. Գուք ՚ի նք-
ներդ ձեզ հակառակում էք: Զիմի ես տես-
նում եմ, որ բոլոր պատկերներն էլ նկարել է
նա, ով որ նկարել է Յակովբի մօր մահը,
նրանք բոլորը, ինչպէս մտքով, այնպէս և
ձեւերով, բոլորովին միմեանց նման են: Որով-
հետեւ Յակովբը չի նկարել իւր մօր մահը,
ուրեմն մնացածներն էլ նրա գործը չ'են.
Յակովբը անմեղ է, սրանում կասկած չ'կայ:

Յետոյ դառնալով Բառնաբասին Գօծը
ասաց:

— Խոստովանի՛ր Բառնաբա՛ս, դու ե՞ս նկա-
րել Յակովբի մօրը, Գ՞ու ես տուել այս
պատկերը պարոն Վնափին. հը՛— պատաս-
խանի՛ր բայց մտիկ արա՛ մի խաբի՛ր:

Բառնաբասի երեսի գոյնը իսկոյն փո-
խուեց. կամ կարմրում էր կամ սփռնում և
վերջապէս կզկվալով խոստովանեց ճշմար-
տութիւնը: Եւսուհետեւ խօսեցին և բոլոր
աշակերտները և մէկ քանի ըրպէնում Յա-
կովբի անմեղութիւնը աշխարայ դարձան, ինչ-
պէս և Բառնաբասի ու Վնափի չար խոր-
հուրդները եւ որոգայթները:

Գօծը սեղմեց կուրծքին հծկտացող
Յակովբին եւ քաղցրութեամբ նրան գգուեց,
իսկ յետոյ դարձաւ դէպ 'ի Ռառնաբասը եւ
Քնափը:

Ռարկութեամբ և անհանգստութեամբ
լիքը նա հազար նախատինքներ նրանց ասաց
և բանը նրանով վերջացաւ, որ Ռառնաբասին
պատժեցին եւ դուրս արին ուսումնարանից,
իսկ Քնափին առանց ուշացնելու հրաժա-
րեցրին ուսուցչական պաշտօնից...

Գ Լ Ո Խ Զ Ո Ր Ր Ո Ր Գ

Յակովբը նաւազ է դառնում այ- սինքն պաշտօնեայ նաւի վերայ:

Երբ որ Յակովբի 14 տարին հասաւ եւ
վերջացրաւ ուսումնարանի կրթութիւնը, Յա-
կովբը պէտք է իւր համար մէկ պարապ-
մունք ընտրէր: Չնայելով նրա շատ հիմնա-
ւոր սովորած գիտութիւններին, որ կարող
էին նրան բաւականին լաւ աստիճանի հասց-
նել, նա կամեցաւ նաւավար դառնալ թեմ-
զայի վերայ, որի վերայ ծնունել էր, հասակ
էր առնել եւ որը միշտ մտաբերում էր մեծ
ուրախութեամբ: 'Ի զուր դարձան վերա-
տեսչի բոլոր ջանքը, որ Յակովբին թողնի
այս մտադրութիւնը եւ ուրիշ ճանապարհ

վեր առնի իւր համար:

— Թէեւ նաւարարի պաշտօնը շատ ճշմարիտ
եւ արդարացի է, բայց դու կարող էիր
աւելի լաւ եւ օգտակար ճանապարհ վեր
առնել քեզ համար:

Յակովբի միշտ իւր մտնկութեան հին
յիշողութիւնները նրա մէջ մի այնպիսի սաս-
տիկ ցանկութիւն վառեցին դառնալ թէմ-
զան, որ նա յամառութեամբ կանգնեց իւր
ասածի վերայ: Ռարեկամական գգուածնե-
րով վերջապէս թողաւ նա իւր բայերար եւ
վերատեսուչ Գօծին եւ դարձաւ Գրումօնդի
մօտ, որ խոստացաւ նրան նաւազ ընդունել
իւր նաւերից մէկի վերայ: (նախապէս նշանակու-
մէ պաշտօնեայ նաւի վերայ): Գրումօնդը,
նրա կինը եւ փոքրիկ Սառան ուրախութեամբ
ընդունեցին Յակովբին եւ նա մնաց սրանց
տանը դեռ մի քանի օր, Գրումօնդն էլ նոյն-
պէս խորհուրդ չէր տալիս մտնել նաւը,
ցոյց տալով նրան աւելի լաւ ճանապարհներ:
Եւ յնու ամենայնիւ Յակովբը հաստատ էր
իւր վճռողութեան մէջ եւ Գրումօնդը ակա-
մայ պէտք է կատարէր նրա ցանկութիւնը:
Յակովբը գրուեցաւ նաւազ եւ գնաց Գրում-
օնդի մի նաւը, որի նաւավարը անուան-
ւում էր Սարարը: Յակովբը, մինչեւ որ ստա-
նար նաւավարութեան պաշտօն, դեռ պէտք

է վեց տարի նաւազուծիւն անէր, զանազան նեղութիւններ կրելով եւ վտանգների ու փորձանքի ընկնելով: Ահիղբը նայելով Յակովբի ապագան պէտք է լաւ չլինէր: Բայց «,ազատին ազատութիւն, արդարին արքայութիւն», Յակովբը հասաւ նրան, ինչ որ ցանկանում էր եւ ներկայով դեռ բաղդաւոր էր կարծում իրան:

Իսկ յետոյ մտածում էր նա, տեսնենք Բստուած ինչ կ'տայ: Գրուամօճղը սաստիկ պատուիրեց Մարաբին, որ երբէք Յակովբին չ'խփի եւ վառ վարվեցողութիւն չ'անէ նրա հետ: Երբ որ Յակովբը եկաւ Պօլլին (նախ անոնք այդպէս էր), նախ եւ յառաջ ուշադրութեամբ սկսաւ մտիկ անել նաւի չորս կողմը, նրա շինուածքը եւ միջին բնակարանները, որովհետեւ նաւը պէտք է լինէր նրա այնուհետեւ բնակարանն: Աւարը նրան շատ լաւ թուեցաւ, բայց չ'կարողացաւ մտնելու եւ նաւասնեակը, որովհետեւ դուռը փակուած էր: Մարաբը ցոյց տուաւ Յակովբին նրա հանգստարանը եւ Յակովբը, յարմար միջոց գտնելով, խնդրեց Մարաբից թողնել նրան տեսնել նաւասե-նեակը:

—Արեւի չէ, կնճռոտելով ասաց Մարաբը եւ մի մթութիւն պատեց նրա երեսին,

մինչդեռ մինչեւ այն ժամանակ այնքան քաղցր էր եւ հաճելի եւ յետոյ ասաց—ինչ մօտ չէ նաւասնեակի բանալիքը, օգնակա-նիս մօտ է:

—Օգնականի մօտ է՞, հարցրեց զարմացած Յակովբը: Միթէ՞ Չեղ օգնական էլ ունիք կամ ինչպէս՞ է նա համարձակուել առնելու բանալին: Գուք էք տէրը:

—Արիչ անգամ քեզ կ'բացատրեմ—ասաց Մարաբը:

Յակովբը սրանից ելրակացրեց, որ նաւավարը չէ կամենում աւելի խօսելու իւր օգնականի համար... շուտով սրանից յետոյ Մարաբը գնաց ափ, եւ Յակովբին մենակ թողեց նաւի վերայ. Ը.յո ժամանակ նա սկսեց մտածել և քննել նաւի վերայ այսպիսի անսովոր բաները, առաւել նրան զարմացնում էր, այն, որ Մարաբը օգնական ունէր առաջին՝ նրա համար, որ Գրուամօճղը սրա համար ոչինչ նրան ասած չ'էր, և երկրորդ՝ Յակովբը մտաբերուէր մանկական յիշողութիւններից, որ նաւի վերայ շատ բաւականին է մի նաւավար և պաշտօնեայ, վասն որոյ նա մտքումը դրեց, «որչափ կարելի է լաւ կ'նայեմ և քննեմ ամենայն բանը և եթէ մէկ կ'սկսածանաց բան տեսնեմ, խկոյն կ'հաղորդեմ Գրուամօճղին:»

Ըստ միտքը բոլորովին հանդարտացրաւ Յակովբին, այնպէս որ առաջին գիշերը նա շատ սաստիկ քնեց մինչև առաւօտը: Միւս առաւօտը վաղ Մարաբլը յետ դարձաւ նաւը մի մարդի հետ, որի կերպարանքից կարելի էր ասել կ'լինէր մինչև 30 տարեկան: Արա զազրալի կերպարանքից Յակովբը գուշակեց, որ դա է Մարաբլի օգնականը: Աս ուշադրութեամբ նայեց Յակովբի վերայ ոտից գլուխ և ինչպէս երևումէր նրանից լաւ բան, լաւ հետեանք սպասել չէր կարելի: Ընտ առնայնիս Յակովբը չ'յուսահատուեց և քաղաքավարութեամբ գլուխ տուաւ. երբ որ Մարաբլը նրան բերաւ Յակովբի մօտ և ասաց, որ սա է իւր օգնականը Ֆլէմմինգ անունով:

Ֆլէմմինգը պինդ պինդ նայելով Յակովբի վերայ ասաց:

— Ես'ր, պատանի, դու մեզ հետ նաւելու ես. առաջին անգամ ես քեզ խորհուրդ եմ տալիս լուել ամենայն բանի վերայ, ինչ որ կ'տեսնես: Իսկ եթէ չէ, կ'համարձակուիս շատ խօսելու, դեռ յետ նայել չես կարող ջրի մէջ կ'լինիս արդէն:

Յակովբը մտածեց. «մի յուսահատուիր» և ասաց: — Ես կարծեմ, որ այս նաւի վերայ գլխաւորը Մարաբլն է, ուրեմն դուք ինձ

չէ՛ք կարող տալ խորհուրդներ:

— Դու այդպէս ե՛ս մտածում, ասաց ծիծաղալով Ֆլէմմինգը. պատանի դու լողալ գիտում ե՛ս:

Այ, պատասխանեց Յակովբը, չեմ գիտում, բայց կարող եմ սովորել:

— Աւրեմն խորհուրդ եմ տալիս քեզ բարեկամաբար շուտով սովորել. ես կարծեմ որ դու շուտով թէմզայուածը կ'լինիս: տես, զգուշացի՛ր:

Ըստ բանը շատ բարկացրաւ երեխային, ինքն է այդպէս է, ասաց նա շփոթուած, ապա ես հիմակ ու հիմակ կ'գնամ ափը և կ'պատմեմ Գրումմոնդին, որ դուք չար նպատակով բաներ էք անում. թող նա գոնէ իմանայ, որ եթէ ես նաւում չ'գտնուիմ, ուրտեղ պէտք է ինձ պտտէ:

Եսելով այս խօսքերը Ֆլէմմինգը խկոյն փոխեց խօսակցութեան եղանակը, և իւր բոլոր սպանալիքները կատակի (հանաճի) շուռ տուաւ. հաւատացնելով, որ կամենում էր միայն Յակովբին փորձի, նա անվախ է թէ ո՛չ: Սրանից յետոյ նա հեռացաւ նրանից և Մարաբլին վեր առնելով հետը նաւի միւս կողմը խօսեց նրա հետ, ինչպէս երբ ւումէր շատ մեծ գործի համար: Արանքայնպէս կամաց էին խօսում, որ Յակովբը

չկարողացաւ մի բառ անգամ թոյնելու նրանց փսփոսոցից: Աս միտթարուում էր առածով թէ «հզօրներին Մտուած օգնական է» բայց վճռեց մի և նոյն ժամանակն էլ որ ինչպէս կարելի է զգոյշ լինի ամենայն բանում:

Միւս առաւօտեան արդէն նա սկսեց լողալ սովորել և այնպէս եռանդով ու ջանքով կպաւ այս գործին, որ մի քանի շաբաթում հասաւ բոլորովին իւր նպատակին:

Մի ամառաւոր նաւը կանգնած էր խարժեի վերայ, մինչև որ Վրուսմոնզը հրաման տուաւ տանել աղիւսները (սերմերն էր) Շիրնես (սեղի սնուն է):

Մի գեղեցիկ առաւօտ բոլորովին բեռնաւորուած նաւը հանեց խարխուր և սկսաւ լողալ ջրի հոսանքով: Մարաբը եկաւ Յակովբի մօտ, որ ցոյց տայ նրան, թէ ինչպէս պէտք է կառաւարել նաւը. բայց Յակովբը նրան հաւատացնում էր, որ լաւ գիտում է բոլոր կանոնները և լաւ ծանօթ է գետի հետ: Մարաբը միամտուելով գնաց նաւասենեակը, ուրտեղ Ֆլէմմինգը նախաձաշիկ էր պատրաստում, իսկ Յակովբը մնաց ղեկի մօտ, և շուտ էր տալիս նրան կամ աջ կամ ձախ, առանց նաւավարի օգնականութեան:

Աս անց էր կացած արդէն Վամուրջը,

ձանձաղ տեղերը և բաւականին հեռացել էր. բայց Մարաբը և Ֆլէմմինգը չէին մտածում անգամ դուրս գալ տախտակամածը, նայելու թէ նաւը ինչ դրութեան մէջ է:

Վերջապէս Ֆլէմմինգը դուրս եկաւ սանդուխքներով տախտակամածը և նայեց շուրջը և ասաց:

— Ինչպէս. միթէ՞ մեք արդէն անց ենք կացել Պուսնէյի Վամուրջը և աւազուտ տեղերը. այդ ինչպէ՞ս դու կառավարեցիր Յակովբ, ինչո՞ւ համար մեզ չկանչեցիր:

Յակովբը պատասխանեց, որ արդէն 10 տարեկան հասակում նա սովորած է եղել ղեկը վարել իւր հօր նաւի վերայ և մինչև հիմակ էլ այնպէս լաւ միտն են բոլոր երկիւղալի տեղերը, որ ո՛չ մէկ բանի նաւը չի կպցնիլ և վնասիլ: Ֆլէմմինգը փոքրիկ ինչ լռեց և յետոյ գառնալով Մարաբին, որ դուրս էր գալիս նաւասենեակից, ասաց:

— Աս չէի կարծում, որ այս պատանեակը այսպէս պէտք կ'գայ: Յետոյ հեռանալով նրանք կրկին սկսեցին փսփոսալ Յակովբը թէ և կարողացաւ մի քանի խօսք լսելու, բայց ՚ի զուր նա աշխատում էր հասկանալ նրանց միտքը:

Վերջապէս երբ որ Ֆլէմմինգը գնաց նաւասենեակ Մարաբը եկաւ Յակովբի մօտ

և ասաց:

— Տուր ինձ ղեկը, իսկ դու գնա՛ նախաճաշելի: Յակովբը կամենում էր մտնել սենեակը, բայց դեռ ոտքը չ'իջած պատահեց Ֆլէմմինգը, որ նրան հրամայեց յետ գնալ: — Վաւասենեակ-դու չե՛ս համարձակուիլ մտնելու, գոռաց նա:

— Ինչ պատճառաւ, ծաղրութեամբ հարցրուց Յակովբը:

— ԱրովՏետե ես չեմ կամենում, պատասխանեց նա. հասկացիր միանգամից Յակովբ, որ քեզ արգելուած է նաւասենեակ մտնելը իսկ եթէ կ'տեսնեմ քեզ այնտեղ ցերեկը թէ դիշերը, իմացիր, որ այնտեղից առողջ չես դուրս գալ: Ես կատակ չեմ անում, ուրեմն զգուշացիր. քո տեղդ տախտակամածն է, դու այնտեղ պէտք է նախաճաշել անես:

Թէև Ֆլէմմինգը այս բոպէին շատ զարհուրելի և ահռելի կերպարանք ունէր, սակայն Յակովբը նրանից ամենեւին չ'վախեցաւ միտքը բերելով այն առածը թէ «հզօրներին Ըստուած օգնական է՝» և յետոյ դարձաւ նա Ֆլէմմինգին ասաց:

— Եթէ Ս'արաբը ինձ արգելէր մտնել նաւասենեակը, ես կ'հնազանդուէի, բայց ինձ դուք էք հրամայում, որ իրաւունք չ'ունիք բողբոսիլն և ես Ձեզ հետ ամենեւին

գործ չունիմ:

Խօսքը վերջացնելով նա կամենում էր հեռանալ. բայց Ֆլէմմինգը բռնեց նրա ձեռքից և այնպէս սաստիկ յուփ տուաւ, որ Յակովբը հազու չ'աղաղակեց ցաւից, «ես քեզ ասում եմ, սիրելիս, ասաց նա, և դու շուտով ինքդ էլ կ'համողուիս, որ այս նաւի գլխաւորը ես եմ: Մի մոռանար և սրանից զգոյշ կ'ացի՛ր: Կարելի է ժամանակ կգայ, որ դու էլ իրաւունք կ'ունենաս մտնել նաւասենեակը, որ ինչպէս ես կարծում եմ շուտով էլ լինելու է. բայց մինչև այն ժամանակը մէկ հատ բառ բերանիցդ չ'հանես, եթէ կեանքդ քեզ թանգ արժէ:», «ա արձակեց Յակովբի ձեռնը և պատասխանին չ'սպասելով, գնաց խորհրդաւոր նաւասենեակը: Վախաճաշիկը վերջացնելով Յակովբը գնաց Ս'արաբլի տեղը նստելու ղեկի մօտ:

Ս'արաբը փոքր ինչ շփոթուած էր երեւում եւ կարեկցութեամբ նայելով Յակովբին ասաց, «Ես խղճում եմ քեզ վերայ. բայց ախ... ախոսս ոչինչ անել չեմ կարող: Ըստուած տայ, որ այս ամէն բաներին լաւ վերջ լինի. բայց շատ լաւ եղած կ'լինէր, եթէ դու այստեղ մտած չ'լինէիր:» Եւ տխուր հոգւով թողնելով Յակովբին մտածութեան մէջ գնաց ինքը Ֆլէմմինգի մօտ:

Հասկանալի է, որ այսպիսի բաները եւ առաւել Ֆլէմմինգի կոպիտ վարվեցողութիւնը բարկացնում էին Յակովբին եւ նրա սիրտը վշտացնում: Ա, սկսաւ կասկածել, որ անպատճառ Մարաբլի եւ նրա սուտ օգնականի մէջ մի գաղտնիք կայ, որին շատ վախենում էին յայտնելու, սրա համար էլ միշտ աշխատում էր Յակովբը, որ հասկանայ այս գաղտնիքը: Մեծ հետաքրքրութեամբ նայում էր նա նաւասենեակի դռների վերայ եւ վերջապէս վճռեց հաստատապէս, որ առաջին յարմար միջոցին մտնի նաւասենեակը եւ հասկանայ այդ գաղտնիքը: Այս միտքը նրան մի քանի ժամանակ հանգրտացրաւ եւ նա ուշադրութեամբ սկսաւ նայել բոլոր ամերը որոնց մօտերքով նրանք անց էին կենում: Յակովբի հօգուտ եւ երեւակայութիւնում նկարում էին նրա մանկութեան յիշողութիւնները, նա ճանաչում էր ամէն մի դուրս ընկած հօղը, ծառերի խմբերը, ամի վերայ տնակները եւ սրանք երեւում էին նրան իբրեւ նրա հին բարեկամները: Այսպիսով ժամանակը անց էր կենում աննկատելի եւ շուտ շուտ եւ Յակովբը շատ զարմացաւ, երբ որ Մարաբլը ճաշից յետոյ դուրս գալով տախտակամածը հրամայեց խորիսխը գծել եւ նաւը կանդ-

նեցնել:

— Դեռ շատ շուտ է, ասաց Յակովբը, մի ժամ էլ կարող ենք յառաջ գնալ:

— Այդ ես իմանում եմ քեզանից լաւ, պատասխանեց Մարաբլը: Բայց մեք այնուամենայնիւ յառաջ չենք գնալ, գնա եւ կատարի՛ր, ինչ որ ես քեզ հրամայեցի:

Յակովբը իսկոյն հնազանդուեցաւ. թէեւ մտքումը նախատում էր Մարաբլին, որ նա ուղղապէս կատարում չէ իւր պարտաւորութիւնները, Գրումսօնգը եթէ իմանար անկասկած նա անբաւական կ'լինէր այսպիսի ի զուր յետաձգութեան համար: Բայց ինչպէս ասացինք Յակովբը լոցեց եւ խորիսխը գծելով նստեց տախտակամածի վերայ ճաշի, որ դուրս բերաւ նրա համար Ֆլէմմինգը նաւասենեակից:

Մութ ընկնելուն պէս Ֆլէմմինգը ցած թողաւ ջրի մէջ նաւակը, որ կապուած էր նաւի կողքից, մտաւ նրա մէջը, թիակները առաւ ձեռը եւ ուղղուեց դէպի ափ:

Այստեղ Յակովբը նկատեց, որ Ֆլէմմինգը հագուած էր աւելի զարդարուն եւ մօղայով (նորոյն-ու-է-է-մ-թ) այս հանգամանքը նրան շատ զարմացրեց, որովհետեւ նա սովոր էր նրա վերայ տեսնել միշտ նաւաստիի հագուատ, այնպէս որ մինչեւ

անգամ յայտնեց այս նկատողութիւնը եւ Մարաբլին: Մարաբլը պատասխանեց հանդարտաբար:

— Աչինչ վատ բան մի՛ կարծիր, մի զարմանար և նրան, որ Ֆլէմինգը այստեղ կառավարումէ ինչպէս գլխաւոր նաւի վերայ: Դու ինչպէս երևումէ բարի պատանի ես, սրա համար ես կամենում եմ քեզ յայտնել ճշմարտութիւնը: Իմացի՛ր . . . Յակովբ. մէկ ժամանակ ես սաստիկ մեծ պարտքերի մէջ էի ընկած և հազիւ չ'ընկայ բանտ. բայց Ֆլէմինգը այն ժամանակ միջակ և մինչև անգամ հարուստ մարդ էր: Ես նրանից խնդրեցի օգնականութիւն. և նա մինչև վերջին կոպէկը ինձ համար չըխնայեց և իմ պարտքերը բոլորը վճարեց: Եւ այսպէ՛ս ես ազատուեցի և կարողացայ շարունակել իմ գործս, այս բանից յետ շատ շուտով Ֆլէմինգը վնասուեց մի մեծ գումարով, զրկուեց իրա բոլոր կայքից, և ինձ նման նշանակուած էր բանտի, սրովհետև վնասուելով չ'կարողացաւ հատուցանել իրա պարտքերը: Եւ ահա՛ նա դարձաւ ինձ խընդրանօք, որ ես ծածկեմ նրան նաւի մէջ, ուրտեղ ոչ մէկը չ'էր կարող նրան գտնել: Ի՞նչ կարող էի անել, Յակովբ. կարելի՞ էր մերժել բարերարիս: —

— Աչ այս անկարելի էր. ես նրան ընդունեցի նաւը, որից նա հեռանում է միայն դիշերով և այն էլ հազիւ, որ տեսնի իւր ընտանիքը. իսկ ցերեկը նա վախենումէ ցամաք դուրս գալ. Ե՛հա քեզ, Յակովբ մեր բոլոր պատմութիւնը և ես յոյս ունիմ, որ դու ո՛չ մէկին, մինչև անգամ և Գրուսմօնդին չ'ես պատմիլ այս բանը. Դու միթէ՞ ինձ կ'մատնես և յաւիտեան անբաղդութեան մէջ կ'գձես ինձ:

Յակովբը շարժեց գլուխը և ասաց. — Եսնք թէ ո՛չ, եթէ միայն ճշմարիտ է ամենը. ինչ որ դու ինձ պատմեցիր. Մարաբլ. թող ձեր ասածի նման լինի. միայն ինձ ասացէ՛ք. ինչո՞ւ Ֆլէմինգը այստեղ կառավարող է դարձել և նաւասենեակը իւր ձեռն է առել:

— Եսացի որ ես պարտական եմ Ֆլէմինգին, պատասխանեց Մարաբլը, սրա համար յօժարութեամբ թողել եմ նրան նաւասենեակը իսկ իջևանի վարձը նա հանումէ իմ պարտքիցը. հասկացա՛ր:

— Հասկացայ, ասաց Յակովբը:

— Աւրեմն, դու լեզուդ ատամներիդ յետևին կ'պահես և ինձ չ'ես մատնիլ Գրուսմօնդի առաջ, միտքդ բեր, որ հակառակ դիպուածքում ես կ'անանկանամ բոլորովին:

Հարս

— Այս այս ո՛չ մէկ ժամանակ չեմ անիլ, ասաց Յակովբը, միայն այն պայմանով, որ Ֆլէմմինգը ինձ հանգիստ թողնի և ինձ հետ վատ չ'վարուի: Եւ ամենեւին իրաւունք չ'ունի ինձ հրամայել և ես էլ չեմ ընդունիլ, որ նա ինձ յիշոց տայ և տանջի:—

— Հատ լաւ Յակովբ, ես կասեմ Ֆլէմմինգին որ նա քեզ հետ վարուի ուրիշ կերպ, ասաց Մարաբը: Հանգիստ եղիւր դրա մասին: Խօսակցութիւնը այսպէս վերջացնելուց յետոյ Մարաբը հրամայեց Յակովբին գնալ պառկել քնել: Յակովբը ո՛չ մէկ ժամանակ այնպէս յօժարութեամբ չ'էր հնազանդուել հրամանների ինչպէս հիմակ, բայց այնու ամենայնիւ մտքուով դրա այս գիշերը չ'քնել և սրատեսութեամբ նայել քննել ամենը, ինչ որ պատահում էր նաւի վերայ: Իսկ ժամանակը երկարացնելու համար նա զգուշութեամբ և կամաց փափսում էր իւր անկողնի մէջ, որ կարծես կամենում էր աւելի լաւ ծածկուիլ և հանգիստ քնել:

Երբ պառկելուց մի քիչ յետոյ լսուեցին թիակների ձայներ և շուտով երևեցաւ նաւակ, որտեղ գտնուում էր Ֆլէմմինգը: Գիշերը պարզ էր, լուսինը ցօլում էր պայծառ երկնքի վերայ, այնպէս որ Յակովբին բաւական էր գլուխը բարձրացնել, որ նկա-

տէր ամենը տախտակամածի վերայ: Ըմենից յառաջ Մարաբը կապեց նաւակը, յետոյ աննելով նաւակից մի մեծ կապոց, դրաւ իւր մօտ տախտակամածի վերայ:

Կարծես, որ այս կապոցի մէջ մետաղեայ բաներ էին, որովհետեւ երբ որ Մարաբը վայր դրաւ, մի բան զընգաց: Արջապէս ինքն Ֆլէմմինգըն էլ բարձրացաւ սանդուխքով նաւի վերայ, նա էլ նոյնպէս բռնած ունէր ձեռին մի կապոց, առաջինից փոքր և փաթածութուած մի (խշուկս իր-ու-մէր) գեղին և մետաքսեայ կերպասով:

Յակովբը լսեց, որ ինչպէս Ֆլէմմինգը հարցրու Մարաբին, «Ըմեն բան կարդի է՞ և պատանին քնած է՞ արդեօք»: Մարաբը պատասխանեց և յետոյ երկուսն էլ միասին մտան նաւասենեակ, էլ աւելի չ'հոգալով Յակովբի վերայ և փակեցին իրանց յետևից դռները: Եւս բոլորից Յակովբը էլ առաւել սկսաւ կասկածել, որ այս երկու մարդի մէջ չարագործութիւն պէտք է լինի: Իայց ինչքան նա աշխատում էր, մի ճշմարիտ եղբակացութեան չ'էր գալիս: Եւ շատ դեռահաս էր և անփորձ, որ կարողանար ճշմարտութիւնը գտնի շատ շուտով: սրա համար 'ի զուր մտածելով վերջապէս պինդ քնի մէջ մտաւ:

Շատ ժամանակ էր արդէն, որ արեկազր ծագել էր և նաւը մի փոքր տարածութիւն արդէն յառաջ էր գնացել երբ Յակովբը զարթեցաւ: Ինչպէս երևում էր Ֆլէմմինգը ուրախ էր, որովհետեւ կատակներ էր անում քնած Յակովբի հետ եւ բոլորովին փոխած էր իւր վարուեցողութիւնը: Յակովբը իսկոյն հասկացաւ, որ Մարաբլը ասել է Ֆլէմմինգին, ինչ որ խոստացել էր: Իայց այդ քաղցր վարուեցողութիւնը ո՛չ թէ քիչացրաւ Յակովբի զգուշութիւնը եւ արթնութիւնը, այլ ընդ հակառակը նա աւելի հմտութեամբ սկսաւ չափելու ու կշռելու, ինչ որ տեսնում էր իւր աչքերի առաջ: Թէ եւ ցոյց չէր տալիս իւր կասկածանքը եւ յօժարութեամբ կատարում էր բոլոր հրամանները եւ եռանդով կատարում էր իւր գործերը:

Մնացկացան մի քանի ամիսներ. նաւը գնում էր յետ ու յառաջ Թէմզայի վերայ. բոլոր այս միջոցում Յակովբը նկատեց որ: Ֆլէմմինգը միայն մի քանի տեղերում առ հասարակ դուրս էր գնում նաւից եւ վեր էր առնում իւր հետ դատարկ քսակներ. իսկ յետ դառնալու ժամանակը բերում էր լեքը: Ընս գնալ ու գալը կատարում էին գաղտնի կերպով եւ Մարաբլը ու Ֆլէմ

մինգը չէին կարծում որ նրանց յետեւից նկատող եւ արթուն պահապան կայ: Ֆլէմմինգը վարւում էր ինչպէս եւ յառաջ քաղցր նրա հետ, իսկ երբեմն մինչեւ անգամ առաջարկում էր նրան և փող: Իսկ Յակովբը միշտ հրաժարւում էր: Իայց նաւասենեակը դեռ հետաքրքրում էր պատանու սիրտը: Կիշեր ու ցերեկ մտածում էր միայն դրա վերայ. եւ հնարք էր պտուում, որ կարողանայ նրա մէջը մտնել, բայց ո՛չ մի յարմար միջոց գեռ չէր պատահում, որ կատարի իւր կամքը. նաւասենեակի մօտ միշտ գտնւում էր կամ Մարաբլը կամ Ֆլէմմինգը եւ երբէք չէր պատահում, որ երկուսները միասին հեռանային նաւից:

Միայն միանգամ գիշերը կարողացաւ Յակովբը մօտենալ բոքիկ ոտներով դռների մօտ եւ ծակով նայել ներս: Ընտեղ վառվում էր մի ճրագ եւ Մարաբլը նստած Ֆլէմմինգի հետ միասին սեղանի մօտ, փող էին համարում եւ բաժանում իրանց մէջ հաւասարաչափ. բայց Ֆլէմմինգը խօսում էր ծաղրաբանական կերպիւ եւ ասում էր, որ նա աւելի շատ պիտի ստանայ քան թէ նա: Ընս Տ Յակովբը աւելի չի կարողացաւ նայելու, որովհետեւ այդ ժամանակը Ֆլէմմինգը մօտիկանում էր դռնին, նա բաց արաւ դուռը, բայց Յակովբը արդէն պառկած էր

իւր անկողնի մէջ եւ ձեւանում էր սաստիկ քնած:

Եւ այսպէս Յակովբը հասկացաւ, որ Մարաբլի բոլոր պատմածները սուտ են, նա գիտէր, որ նաւասենեակի մէջ է բոլոր դաղտնիքը: Մի անգամ գիշերը, երբ Ֆլէմմինգը իւր սովորութեան պէս գուրս եկաւ նաւիցը՝ Յակովբը բարձրացաւ անկողնի վերայ եւ սկսեց մտիկ անել Մարաբլին: «Ա, նստած մի տակառի (DOYKA) վերայ եւ թէք ընկած կայմին ինչպէս երեւում էր սաստիկ քնած էր. Յակովբը մտածեց «կամ հիմակ կամ երբէք» և խկոյն վերկենալով ոտնի ծայրեւրի վերայ մօտիկացաւ Մարաբլին, որ խկը իմանայ քնած է նա թէ ո՛չ: Մարաբլը պինդ խռացնում էր եւ ահա մեր ախոյեանը առանց ձայնի մօտիկացաւ նաւասենեակին եւ կիսաբաց դռնով ներս մտաւ: Գուտնը փոքր ինչ ձայն հանեց. Յակովբը բոլոր անձնով գողաց եւ սաստիկ սիրտը խփեց. խկոյն յետ նայեց Մարաբլի վերայ, բայց տեսնելով, որ Մարաբլը մի եւ նոյն գրութեան մէջն է, վերջին ոյժը ժողովեց եւ սաստիկ արիւթեամբ մտաւ վերջապէս նաւասենեակ:

«Ա, վեր առաւ սեղանի վերայից ճրագը եւ ման եկաւ նաւասենեակի շուրջը. կողքի պատերի երկայնութեամբ գրուած էին երկու մաշճակալներ (ВЕРОВАТЬ) մէկը

Ֆլէմմինգինը - միւսը Մարաբլինը և իւրաքանչիւրի տակ մէկ մէկ գոյնզգոյն սնդուկ: Անդուկները փակուած չ'էին. Յակովբը բարձրացրաւ նրանց կափարիչը և տեսաւ, որ այդտեղ գտնուում էին միայն ամեն տեսակ շորեր և ճերմակեղէններ (СЪЛБЕ): Օգուշութեամբ փակելով սնդուկները, Յակովբը շարունակեց իւր գործը յետեի պատի երկայնութեամբ գրուած էին երեք պահարաններ (ШКАФЫ): «Երանք փակուած էին բայց իւրաքանչիւրի մէջ կար մի բանալիք: Բացանելով զգուշութեամբ առաջինը, նա տեսաւ նրա մէջ շատ յաղճապահայ (ФАРФОРОВЫЙ) ամաններ, դանակներ, պատառաքաղներ և դանաղան սեղանի պատկանելիքներ. իսկ երբ կամենում էր բացանել երկրորդ պահարանը. բանալիքը սաստիկ ձայն հանեց:

Յակովբը սարսափեց և սկսաւ ականջ դնել թէ արդեօք Մարաբլը չ'զարթնեցաւ, բայց վերջապէս համոզուեցաւ, որ նա դեռ սաստիկ քնած է: Եյս պահարանի մէջ Յակովբը տեսաւ երեք զէզ արծաթեայ դրկալներ և դանակներ և պատառաքաղներ. ծոցի ժամացոյցներ, ամենայն կերպ ապարանջաններ օղեր, մատանիներ և ուրիշ թանկագին զարդարանքներ հասարակ և աղքին քարերով:

Բայց 'ի սորանից իւրաքանչիւրի վերայ կար մի Թղթի կտոր նշաններով, որոնց Յակովբը չկարողացաւ հասկանալ:

Վկատելով բոլորը ուշագրութեամբ. նա բաց արաւ երրորդ պահարանը սա լքցուած էր Թանկագին մետաքօեայ և Թաւիշեայ (бархатный): կերպասներով, քնքոյշ շքանազարդեր, երեսի քոզեր և սրանց նման ուրիշ զարդարանքներ: Բայց 'ի սրանցից այստեղ կային 3 զոյգ ատրճանակներ, ամենագեղեցիկ շինուածքի պատրաստ հրահաններով և ինչպէս երևումէր լքցրուած էին: Յակովբը բոլորը նկատեց հիմակ, ու բոլորը տեսաւ և նրա հաւաստիների գործը արդէն նրա համար էլ դաղտնիք չէր. նա իմացաւ, որ դրանք աւաղակներ են, կամ ինչպէս առ հասարակ ասումեն հէներ: Տլէմմինգը գողանում էր. իսկ Մարաբը պահում էր գողացածները. և վերջումը բաժանում էր հաւասարապէս:

Հասնելով դռնին. Յակովբը մտաբերեց, որ մոռացել է միջին պահարանը փակելու. վասն որոյ յետ դարձաւ, ուղղելու իւր սխալը: Բանալին կրկին ձայն հանեց, բայց այս անգամ այնպէս սաստիկ ձայնով, որ Մարաբը զարթնեց:

Յակովբը վախութիւնից հազիւ վայր

չընկաւ. բայց իսկոյն բաղդաւորաբար մտաբերեց որ «հղօրներին Աստուած օգնական է:» Վա իսկոյն հանգցրաւ ճրագը, որ բռնած էր ձեռքին և երկչտութեամբ սկսաւ նայել Մարաբլի շարժողութիւններին: նաւաւարը օրօշտաւով և ծուռաւով վերկացաւ, մի քանի անգամ գնաց տախտակամածի այս կողմից այն կողմ. մօտիկացաւ յետոյ նաւասենեակին և ոչինչ կասկածանք չտեսնելով փակեց նրան բանալիքով և դրաւ բանալին գրպանը, և այսպէս Յակովբը ընկաւ բանտի մէջ. նա սարսափում էր առաւել քանի Մարաբը դեռ դռնից հեռացել չէր: Հազիւ նա կարողանում էր շունչ առնել. երբ միտքն էր բերում, որ ինքը աւելի տեղ չունի գուրս դալու որ նրան այդտեղ տեսնելու են և ուրիշ սրանց նման հաղար մտքեր:

Վա լաւ գիտէր, որ եթէ Տլէմմինգը նրան տեսնէր նաւասենեակում. ինայելու չէր և կարեկցելու. Յակովբը վճռեց կանչել Մարաբլին, նա յոյս ունէր նրանից ազատուելու խնդիրքով և նրա կողմից նախատինքով նա հէնց կամենում էր աղաղակել. երբ միտն ընկաւ, որ Մարաբը անպատճառ պէտք է գար նաւասենեակը, ճրագը վառելու. ուրեմն կարելի կ'լինէր մինչեւ վառելը

դռնից դուրս թռչելու տախտակամածը, վասն որոյ Յակովբը մտածեց սպասել, ինչ հետեանք կ'ունենայ: Բայց Մարաբը չէր երևում: և փոքր առ փոքր մտիկանում էր Ֆլէմմինգի յետ դառնալու ժամանակը: Ա՛րջապէս Յակովբը յուսահատ և կուրծքը բռնած մտիկացաւ դռնին որ բաղխի (Լեռնի): Կա հէնց ուղումէր դռնին կպչել և պատրաստ էր կանչելու, ահա նա լսեց ջրի ձայն և թիակների հարուածներ, ձայներ լսուցին և Յակովբը հասկացաւ, որ այս Ֆլէմմինգըն է ուրեմն ազատուելը էլ անկարելի է:

Մէկ յոյս էլ ղեռ մնացել էր խեղճ պատանիին, դուրս թռչել դռնիցն, հէնց որ բաց կանեն գող աւազակները դուռնը, որ ներս մտնեն: Յակովբը վճուեց այս միջոցը գործ անելու և կանգնեց դռնի առաջին որ չ'կորցնի յարմար ընդէն:

Երբ որ Ֆլէմմինգը և Մարաբը մտիկացան նաւասենեակին, Յակովբը լսեց որ ինչպէս նրանից առաջինը ասաց: -- Ետպիր, մեր յետեից ման են գալիս, բոլոր ունեցածներս պէտքէ ժողովել տոպրակների մէջ և չուանով ջրի մէջ թողնել, այնպէս որ եթէ պօլիցէյսկիները կ'գան էլ չ'գրտենան ոչինչ, այսպիսով մեք պատժից կ'ազատուինք:

Սրանից յետ բանալիքը շփեցին և դուռը բացուեցաւ, Յակովբը, եթէ կեանքը նրա համար թանգ արժէր, պէտք է ըսուէ չ'կորցնէր և նրանց մտնելուն պէս դուրս վազել տախտակամածը: Ղեռ չ'մտած նաւասենեակը Ֆլէմմինգը ասաց:

— Պտրտիր ճրագը, մինչև ճրագ չ'լինի, ոչինչ անել չէ, կարելի որովհետև մթութիւնում շատ անգամ ձեռների կաշին քերուում է կպչելով սուր բաների:

Մարաբը գտաւ ճրագը այն սեղանի վերայ, ուրտեղ դրած էր Յակովբը և մտիկացաւ իւր ընկերին, սա գըրպանից հանեց մի լուցկին (սպիչկայ) և նրանցից մէկը վառեց, լուցկին շրխկոցով վառուեց և մէկ ըսուէ պայծառ լուսաւորեց բոլոր նաւասենեակը: Բայց այս ըսուէն բաւական էր որ տեսնէին դէմ առ դէմ Յակովբին, նա սարսափած նայում էր իւր ուղիղ հակառակորդների վերայ:

-- Յակովբ, բացագանչեց զարմացած Մարաբը:

Ֆլէմմինգը, վախութիւնից կորցրաւ լուցկին, բայց իսկոյն իրան գալով նա ներս գնեց Մարաբին նաւասենեակը, փակեց դուռը ինքը թէք ընկաւ այս կողմից և հանգստութեամբ վառեց ճրագը: Ղեռար

էր նկարագրել այն, ինչ որ Յակովբը զգումէր այս ժամանակ: Օւնազան մտքեր լքցրած էին նրա գլուխը. նա տեսաւ որ փախուստը այսուհետեւ անկարելի է. Սակայն նրա նպատակը որովհետեւ բարի էր եւ գովելի. ապա Հիորցրաւ իրան եւ հաստատութեամբ վճռեց տանել ամէնը, ինչոր կ'պատահէր նրա հետ:

Երբոր ճրագը բոլորովին լուսաւորեց նաւասենեակը, Յակովբը նայեց թշնամիների վերայ. Մարաբլը սփռնած էր և ինչպէս երևումէր դողումէր. Ֆլէմմինգը երեսը արտայայտումէր մի անսովոր հանգստութիւն, նրա պոռոնները սաստիկ յուփ էին եկած և աչքերի մէջ փայլումէր թէ յուսահատութիւն թէ վճռականութիւն. Յակովբը այս ամենից հազիւ լացը պահեց: Մի քանի րոպէ Ֆլէմմինգը ուղղակի նայեց Յակովբի երեսին եւ վերջապէս ասաց.

— Դու մտելես նաւասենեակը թէեւ քեզ ասուած էր, որ եթէ մի այդպէս փորձ փորձես կեանքդ կ'կորցնես, ուրեմն հիմի կ'մեռնես թէ՛մզայի մէջ:

— „Այցով վերքը չես առողջացնիլ,“ պատասխանեց Յակովբը սփռնած երեսով, վճռեցէք շուտով ինչ անելու էք:

Ֆլէմմինգը յարձակուեց Յակովբի վե-

րայ, բռնեց նրան եւ չնայելով պատանեոյ հակառակութեանը՝ դուրս բերաւ դռնի մօտ բայց Մարաբլը իսկոյն բռնեց նրանից եւ ասաց:

— Մի սպանիր մանուկին, մի սպանիր, ես թող չեմ անիլ. Աւաբ այն է աշխատել նրան էլ քաշել մեր կողմը: Փողերը կուրաց նուս են մարդուն. եւ նա շատ դեռահաս է. նա աւելի լաւ կ'համարի չարագործութիւն, քան թէ մահ. ասաց Մարաբլը կամաց, կամաց:

Ֆլէմմինգը մի րոպէ կանգնեց եւ յետոյ ասաց. տեսնենք. — Ասի՛ր, (Գարցաւ նա Յակովբին) մեկ միջոց կայ քո ազատութեւ լուր: Դու նաւասենեակումն էիր, տեսար բոլոր պահարանները եւ շատ շուտ կարող ես մեզ մատնել, բայց դու էլ ընկերացիր մեզ հետ, եւ մեք քեզ ոչինչ չենք անիլ. դու կ'լինիս մեզ հետ աշխատակից, կ'ապրիս նաւասենեակում եւ քո բաժինը կ'ստանաս:

Ֆլէմմինգը հանեց եւ թափեց սեղանի վերայ մի դէզ ոսկի փողեր եւ շարունակեց, տես, սրանք քոնը կ'լինին եւ էլ աւելի կ'տամ, եթէ միայն խոստանաս լուր եւ կ'օգնես մեզ ամէն բանում: Համաձայն ես. վճռի՛ր շուտով, պատասխանի՛ր, այ՛ո կամ ո՛չ: Իմացի՛ր, որ քո պատասխանիցդ է կախուած

քո կեանքդ և քո թշուառութիւնդ քո հաստութիւնդ եւ շան պէս ջրի մէջ մահդ:

Թէեւ Յակովբը գիտէր, որ Ֆլէմինգը առանց գթութեան կ'կատարէր իւր ասածները, սակայն նա չ'երկմտուեց եւ ասաց համարձակապէս:

— Վո՞ղ դառնալ չ'եմ ուզում. Ըրէ՛ք ինձ, ինչ կամենումէք: Ինչպէս առիւծ յարձակուեց Ֆլէմինգը իւր որսի վերայ, բըռնեց Յակովբին դուրս բերաւ դռնից, թէեւ սա էլ նրան հակառակում էր: Սարաբը վազեց ճանապարհը փակելու, բայց իսկոյն վայր ընկաւ ուշաթափ ատրճանակի կոթով հարուածից: Վղուր էր Յակովբը հակառակում Ֆլէմինգի հսկայական զորութեան. Ֆլէմինգը շուռ տուաւ նրա կռները դէպի մէջքը, բռնեց մէկ ձեռքով, իսկ միւսովը փակեց բերանը, տարաւ նաւի: Եզերքը եւ վեր բարձրացնելով սաստիկ հարուածով գձեց ջրի մէջ. Սէկ ձայն դուրս եկաւ ալիքների մէջ եւ յետոյ ամէնը հանգարտուեց. իսկ Ֆլէմինգը մէկ վայրենաբար ծիծաղեց, կարծելով որ կրկիւզից ազատուեցաւ: Ս'ի անգամ էլ նա ականջ դրաւ ալիքներին, բայց լսելով միայն այն ալիքների ձայները, որ կ'աչում էին նաւին, շարագործը յետ դարձաւ նաւասենեակը. ուրտեղ բոլոր ջան-

քով սկսեց ծածկել բոլոր գողացած բաները:

Իսկ մեռած համարուած Յակովբը քաջութեամբ լողում էր թէմոլայի ջրերի մէջ. բաղդաւորաբար նա շատ թեթեւ էր հագնուած. նրա վերան միայն մի շապիկ կար: Բոլոր ուժով նա կովում էր ջրի հետ և օրհնում էր բաղդին, որ ինքը լողալ էր սովորած: Չնայելով նրան, որ ափերը գրունում էին 14 վերստ հեռաւորութեամբ, Յակովբը (անխոնջութեամբ) քաջութեամբ յառաջ էր գնում. բայց ջուրը պնդեց ցուրտ էր, որ նրա անդամները համարեա սառեցին և նա սկսաւ յոյսը կտրել և ճըշմարտապէս կ'մեռներ, եթէ մէկ նոր զօրութիւն չ'ստանար լսելով թիավարների ձայներ և տեսնելով ո՛չ հեռու իրանից մի նաւակ: Ղա ժողովեց իւր վերջի ոյժը. ալիքի զօրութեամբ բռնեց թիակների մէկից, և կանչեց «օգնեցէք»:

— Սպասեցէ՛ք. խեղդուող կայ այստեղ, ասաց մէկը նաւակի միջից:

Ղաւակը կանգ առաւ և Յակովբին հանցին ջրից: Ղա այնքան թուլացած էր ցրտից և աշխատանքից, որ խօսել չ'էր կարողանում: Ղա բերանը մի փոքր օղի անեցին, փաթաթեցին տաք մուշտակի (սիւրճ)

մէջ և սկսեցին շփեւ ձեռքերը և ոտները, մինչև որ խեղճը ուշքի եկաւ: Յետոյ նաւակի մէջ նստածներից մէկը, ինչպէս երևումէր զխաւորը, իսկ յետոյ որ դուրս եկաւ թէ պօլեցեայի օֆիցէր է, հարցրուց Յակովբին թէ՛ «ինչ նաւից ես դու պատանի:»

—Պօլե նաւից, պատասխանեց Յակովբը:

—Մէք էլ նրան ենք պտուռւմ, ասաց օֆիցերը. գիտում ե՞ս դու որտեղ է նա խարխիս գձել:

Յակովբը ցոյց տուաւ նաւի կանգնած կողմը և ճանապարհին պատմեց, ինչ որ պատահել էր նրա հետ այս գիշեր:

()Փիցերը հրամայեց իւր թիավարներին շտապել և մի քանի բողբոջ յետ նրանք հասան արդէն նաւին և օֆիցերը իւր բողբոջ խմբով բարձրացաւ տախտակամածը: Յակովբն էլ հետևեց նրանց. բայց օֆիցերին խորհուրդով նա մնաց ամենից յետ: Ֆլէմմինգը իսկոյն մօտիկացաւ օֆիցերին և կտրական հարցրաւ, թէ նա ի՞նչ է պտուռւմ նաւի վերայ: ()Փիցէրը սառնասիրտ ցոյց տուաւ թուղթը և պահանջեց նաւասենեակի բանալին, որ մէջը պտրտի:

Ֆլէմմինգը տուաւ բանալին առանց մի հակոտակարանութեան. օֆիցէրը մտաւ նաւասենեակ և մնալով այնտեղ շատ քիչ, յետ

զարձաւ տախտակամածը:

— Հը, ի՞նչ է. հարցրուց Ֆլէմմինգը ծաղրաբար, շատ բան գտա՞ք:

()Փիցէրը միտք չզարձրաւ այս խօսքերին և հարցրաւ. «քանի հոգի էք այստեղ:»

—Պուք ինքներդ կարող էք տեսնել. համարձակ պատասխանեց Ֆլէմմինգը:

— Հասկա ո՞ւր է այն պատանին, որ մեղ ինչպէս յայտնի է այսօր առաւօտ նաւի վերայ էր:

—Երևի դուրս է եկել ափը. եթէ այստեղ չէ:

—Ըստեք ինձ ով ձեզանից նրան գձեց նաւից ջուրը. հարցրեց բարկութեամբ օֆիցէրը:

Ինչպէս կայծակից խփուած Ֆլէմմինգը գունաթափուեց այս հարցմունքից, իսկ Մարտըլը, որ մինչև հիմի մի բառ դեռ չէր ասել դողդոջալով ասաց:

—Ըստուած տեսնում է, որ ես չեմ. ես նրան կ'ազատէի:

Լսելով Յակովբը այս բանը յառաջ եկաւ և ասաց օֆիցերին:

—Նաւարարը ճշմարիտ է, նա ամեն կերպ կամենում էր ազատել ինձ այս շարագործի ձեռիցը և նա կարող էր մինչև անգամ ազատել. եթէ Ֆլէմմինգը նրան գետնին չ'իտէր: Մարտըլը անմեղ է, ահա սա է

ինձ խեղդողը և ո՛չ դա:

Վարելի չէ նկարագրել, թէ որչափ ուրախացաւ Սարաբը, երբ տեսաւ Յակովբին իսկ Ֆլէմմինգը ընդ հակառակը երեսը յետ դարձրաւ, մի բառ չհաննեց բերանից և յետոյ ինքն ակամայ թոյլ տուաւ, որ իրան շղթայեն: — Փառք Ըստուծոյ, որ դու ազատես, բացագանչեց Սարաբը դառնալով Յակովբին թող ինձ անեն. ինչ հարկաւորն է, ես մեղաւոր եմ. սա իմ թուլութիւնն էր:

Վրան նոյնպէս շղթայեցին. օֆիցէրը նաւի վերայ պահպան դրաւ, իսկ միւսներին հրամայեց մտնել նաւակը: Վրանք գնացին ափը և այս գիշերը անցկացրին պոլիցիայի տների մէջ մինչի առաւօտ:

Ըյդ իսկ երեկոյեան իմացաւ Վրուժմօնգը, ինչոր պատահել էր, ուստի միւս օրը առաւօտը շուտով եկաւ Յակովբի մօտ, և տարաւ իւր մօտ: Մի քանի շափաթ Յակովբը անգործ մնաց ցամաքի վերայ. Բողոր այս ժամանակը նա պէտք է ներկայ ընէր Ֆլէմմինգի և Սարաբլի հարցուփորձերին: Ղատաստանը վերջանալուց յետոյ Ֆլէմմինգին կախեցին. իսկ Սարաբլին ուղարկեցին մի քանի տարուայ Բօտանիբէյ, Լվստրալիա (ուրախ ուղարկուին անգղիացիք իրանց յանցաւորներին): Վրուժմօնգը

չէր գիտում, ինչպէս վարձադրի Յակովբին նրա ճշմարտասիրութեան և ախոյեանութեան համար: Նա առաջարկեց նրան պարագուիչ նրա հաշուասենեակում (каштора) մինչև մի ուրիշ նաւի վերայ տեղ գտնել. որ վարձադրէր նրա աշակերտութիւնը: Հաշուապահի պաշտօնը ո՛չ մէկը բռնած չէր. և Յակովբը ընդունեց առաջարկութիւնը և բաւականին ժամանակ դեռ նրանով ուրախ էր: Վրուժմօնգը և նորա կինը նրա հետ վարվում էին շատ քաղցր. իսկ փոքրիկ Սաւան այնքան սիրումէր Յակովբին, որ համարեա նրանից հեռանում չէր ՚ի հարկէ այն ժամանակ, երբ հաշուասենեակում պարագուժները և գործերը վերջացած էին և ազատ ժամերն էին նրանց տեղը փոխանակում:

Պ Լ ՈՒԽ Է Ի Ն Պ Ե Ր ՈՐ Պ

Յակովբ և Տուրնբոյլ:

Յակովբը շարունակում էր Վրուժմոնդի մօտ մնալը, որովհետև սա նրա հետ վարվում էր, ինչպէս իւր հարազատ որդուն հետ: Բայց միշտ շարժողութեան սովոր և պատահմունքների ու անցքերի սիրող Յակովբը չկարողացաւ նստած կեանքի սովորել, սրա համար շատ ցանկանում էր թէ՛ մզա յետ դառնալու: Թէև նա տեսնում էր, որ ինքն օգտակար մարդ է Վրուժմոնդի համար և թէ այստեղ կարող է նա իւր ծառայութիւնը ցոյց տալ նրան, իբրև բարերարի: Ա, ա դարձաւ անբաւական, խոժոռ, զիւրազրգիւ և կորցրաւ իւր հօգուոյ ուրախ դրութիւնը: Իսկ Վրուժմոնդը ցոյց էր տալիս իբր ոչինչ նկատում է: Ամենալով պատանուն օգուտ բերել, նա մտածում էր որ այսպէս լաւ ճանապարհով եթէ սովորի Յակովբը այս կեանքին: Եւ յն ժամանակ ինքը չի փոխել լաւը վատին:

Յակովբը իւր դեռահասութեան պատճառաւ, չէր գիտում ինչպէս հարկն է գնահատել իւր բարերարի դէպ 'ի նրա ունեցած երախտիբը, բայց այնու ամենայնիւ-

իւր շնորհակալութիւնը ցոյց տալու համար աշխատումէր հաճոյացնել ամենայն ծառայութեամբ նրան և նրա ընտանիքին: Սրա համար Վրուժմոնդը և նրա կինը և մանաւանդ փոքրիկ Սառան աւելի ու աւելի սիրում էին Յակովբին: Եւ որովհետև միշտ ճաշելում եւ թէ մի որ եւ իցէ ընտանեպատկան գործերում մասնակցումէր նրանց, ապա պատահմունք ունեցաւ մի քանի մարդկանց հետ ծանօթանալու: Բայց ո՛չ մէկը այս ծանօթներից նրան այնպէս հաճելի չեղաւ, ինչպէս Տուրնբոյլ նաւապետը: Սա բնակուում էր ո՛չ հեռու Վրուժմոնդից թէ՛ մզայի ափին, սեփհական ամարանոցում: Յակովբը հօգուով չափ սիրեց այս բարի ծերին եւ աշխատումէր նրան իւր վերայ ուշադրութիւն դարձնել տալ. Տուրնբոյլ նաւապետը, թէ եւ պսակուած էր, բայց անզուակ էր: Իւր փոքրութեան ժամանակ սա մի քանի անգամ տեսել էր Վրէնլանդիա: Բաղդն էլ նրան օգնել էր, եւ կիտորսութեամբ իւր համար մի մեծ կայք էր թողել:

Սկսելով իւր ծեռայութիւնը նաւի պաշտօնեայից, նա իւր կրթութեամբը եւ բաշուութեամբը հասել էր մինչև 'ի նաւապետի աստիճան: Ա, ա սիրումէր պատմել իւր ճանապարհորդութիւնների վերայ, բայց ո՛չ մէկ

մարդ այնպէս ակործալի չէր լսում, ինչպէս Յակովբը. սա քանի շատ եւ շատ էր լսում հիւսիսային երկրի սքանչելիքների վերայ այնքան շատ էր ցանկանում ինքն էլ տեսնի այն երկիրները: Բայց Տուրնբոյլը ամենեւին չէր հաւանում շատ այսպէս ցանկութիւնների. վաւն որոյ դարձաւ նա Յակովբին եւ ասաց:

—Սի կարծիք, Յակովբ, որ Գրէնլանդիա ճանապարհորդութիւնը մի թեթեւ զբօսանք է. բեւեռային երկրները գնացողներից հազիւ կէսը յետ է դառնում հայրենիք, որովհետեւ այս ճանապարհորդութիւնը շատ նեղութիւններ եւ արգելքներ ունի: Տանը մէջ, վառուած վառարանի առաջին, բոլորովին հանգստութեան մէջ, 'ի հարկէ շատ հեշտ է խօսել փորձանքների համար. թէեւ պարզապէս կասեմ, որ ես շատ ուրախութեամբ եմ մտաբերում արգելքները եւ փորձանքները, որոց ես յաղթել եմ: Բայց ես ոչ մէկին խորհուրդ չեմ տալ բռնել իմ վեր առած ճանապարհս. թէ եւ կարելի է սպասել որ դու Յակովբ կ'ունենաս այնքան արիութիւն մի այդպիսի գործում. բայց էլի ես քեզ ասում եմ, որ դու չ'ունիս զբաղ համար հարկաւոր կատարեալ առողջութիւն: Թող այդ մտածմունքը եւ աշխատիր ցամա-

քի վերայ, այս տեղ դու կ'գտնես աւելի օգտակար եւ այնքան էլ շահաւէտ աշխատանք:

Տուրնբոյլի այս 'ի սրտէ խոսեցած խօսքերը ներգործեցին. եւ միքանի ժամանակ Յակովբը մեծ սիրով էր կատարում իւր հաշուականական պարտաւորութիւնները:

Բայց մէկ օր տուն դառնալով նա պատահեց մի նոր գործակատարի, որին Գրումսոնըն էր հրաւիրել, որովհետեւ նրա վաճառականութիւնը շատ շուտով ընդարձակուած էր: Գործակատարի անունը Գօձօն էր. առաջին հայեացքից Յակովբը մի (*գլուխ*) ատելութիւն զգաց դէպ 'ի նա. Ը.յս զգացմունքը օրստօրէ աւելանումէր. որովհետեւ Գօձօնը կուռասէր էր, շար եւ անխղճբար նեղացնումէր խեղճ Յակովբին, նա նախանձումէր, որ Յակովբը սիրելի էր Գրումսոնի ընտանիքի մէջ եւ ցանկալով ինքը ունենալ մի եւ նոյն նշանակութիւնը, բոլոր ջանքով կամենում էր վատացնել նրա բարերարների աչքին եւ վերջապէս յաջողապէս հասաւ իւր նպատակին: Ը.յս ամենի վերջը այն եղաւ, որ այս երկու պատանիների մէջ ծագեց մի շատ սաստիկ թշամութիւն, որ շուտով եւ յայտնուեցաւ:

Ս'էկ անգամ Յակովբը նստած էր

հաշուասենեակում իւր սեղանի (սփռլի) մօտ եւ մեծ եռանդով օրինակում էր մի երկայն հաշիւ: Երբ որ նա համարեա վերջացնումէր, մտաւ Վօձօնը եւ սկսեց թափել Յակովբի վերայ հազար նախատինք ու յիշոց, որոնք ի հարկէ նրան յարմար չէին:

Համբերութիւնից դուրս գալով Յակովբն էլ պատասխանել սկսեց Վօձօնի յիշոցներին աւելի դառն և յամառ խօսքերով:

Վօձօնը լռեց և հրամայեց ցոյց տալ նրան հաշիւը, որ օրինակում էր: Փոքր նայելով բարկացած պատուտեց թուղթը և չնայելով որ պարտաւորութիւնը բաւականին լաւ կատարուած էր հրամայեց Յակովբին կրկին օրինակել մի և նոյնը: Յակովբը սրանից վշտանալով և համարելով Վօձօնի հրամանը անիրաւացի յամառութեամբ պատասխանեց, որ չի կարող կատարել միւս անգամ և մի գարհուրելի կերպարանքով նայեց Վօձօնի վերայ:

Վօձօնը, որ համարում էր Յակովբին իւր հպատակ, սաստիկ բարկացաւ. վեր առաւ իւր մօտիկ գրքերից մէկը և խփեց Յակովբի գլխին:

Եյս հարուածը արդէն այնքան չարացրաւ Յակովբին, որ նա էլ վեր առաւ հաստ և լայն քանոնը և այնպէս սաստկութեամբ

բաց թողաւ Վօձօնի ճակատին, որ նա ուշաթափ ընկաւ և արիւնը շաղաղեց բոլոր երեսը:

Հէնց այն րոպէին, որ Յակովբի քանոնը վեր գծաւ Վօձօնին, մտաւ Ղրուժմօնդը: Մի բառ անգամ չ'ասելով Յակովբին, նա մի քանի մարդկանց օգնականութեամբ, դուրս բերաւ Վօձօնին հաշուասենեակից և տարաւ իւր սենեակը:

Յակովբը լաւ հասկանումէր որ ապացոյցները իրան են դատապարտում և թէ Ղրուժմօնդը միայն նրա համար չ'իտասց, որ շատ բարկացած էր և չէր կարող իրան զսպելու:

Եւստով Յակովբին կանչեցին Ղրուժմօնդի մօտ: Նա վճռել էր իւր մտքովը, որ ամենը ճշմարտապէս, ինչպէս պատահել է պատմի նրան: մտնելով սենեակը Յակովբը իսկոյն նկատեց, որ իւր տէրը սաստիկ բարկացած էր: Ղրուժմօնդը շուտ շուտ քայլելով գնում էր սենեակի այս կողմից այն կողմը և ամենեւին չէր նայում Յակովբի վերայ:

Վօձօնը ուշի գալով, իսկոյն խաբեբայութեամբ սկսեց բոլորը պատմել Ղրուժմօնդին, նրա փոքր ընկերակիցը ցանկանալով պատիւ ստանալ իւր տիրոջից հաստատեց

Պօժօնի ասածները: Ղրուժմօնդը հաւատաց բոլորին, ինչ որ պատմեցին նրան Յակովբի թշնամիները. բայց նա մնաց հանդարտ, յուսալով որ Տիկին Ղրուժմօնդը և Սառան նրան կ'պաշտպանեն: Ա՛յերջպէս Ղրուժմօնդը սկսեց այսպէս:

— Յակովբ, ես քեզ շատ խղճում եմ և ախտսում, որ այսօրուայ պատահմունքի համար դու էլ իմ տանս մնալ կարող չ'ես. ես քեզ լաւ չ'էի ճանաչել. ես կարծում էի դու աշխատասէր և բարի տղայ ես և կատարումես քո պարտաւորութիւններդ սիրով և ուշիմութիւնով: Այս կամենում էի քեզ մի լաւ և ընդունակ մարդ շինել. բայց իմ յոյսերս զուր դուրս եկան: Տեսնում եմ որ սխալուել եմ, սրա համար բաժանում եմ քեզից, ինչպէս մի անբարեխիղճ և անշնորհակալ պատանուց:

— Ինձ մի մեղադրէք գոնէ այսպիսի յատկութիւններում: Ա՛սեցէք, ես կամենում եմ ճշմարտուել:

— Բոլոր քո արդարութիւններդ չեն կարող ինձ շարժել և հերքել այն, ինչ որ ես իմ աչքովս տեսել եմ ինչ որ ես ասացի կ'կատարեմ: Ղու հէնց այսօր կ'ժողովես քո բոլոր հարկաւորութիւններդ և կ'գնաս նաւ: Այնտեղ անցկկացնես քո ուսման միւս տարիները,

իսկ յետոյ... դու ինքդ հոգա՛ քեզ համար ինչպէս գիտես: Ա՛հա՛ քեզ մինչև այժմ քո ծառայութեանդ համար, փողերը, սրանով կ'վերջանայ մեր մէջ հաշիւը: Այրի բաղտաւոր և ճշմարտուել ո՛չ մի ժամանակ մի աշխատիր — դա բոլորովին անօգուտ է:

Այս խօսքերից յետ Ղրուժմօնդը իսկոյն դուրս եկաւ սենեակից և այսպիսով Յակովբը չկարողացաւ պատմել բոլոր պատահած անցքը ճշմարտութեամբ:

Ղանաչելով իւր արդարութիւնը Յակովբը իրան համարումէր վշտացած, որ պարզ երեւումէր նրա երեսից:

Տժբաղդաբար այս բանը սուտ կարծիք տանել տուաւ և Ղրուժմօնդի տիկնոջ. նա այս համարեց յամառութիւն և կոպտութիւն, հառաչեց և երեսը շրջեց Յակովբից, միայն Սառան էր նայում նրա վերան կարեկցութեամբ և խղճութեամբ:

Այերջպէս երկայն և ձանձրալի լուծութիւնից յետ Տիկին Ղրուժմօնդը հարցրուց: — Յակովբ, ոչինչ չեմ կարող ասել քեզ ճշմարտացնելու համար: Այս կարող եմ քո խօսքերը ասել իմ մարդին, երբ որ բարկութիւնը անցկենայ:

Բայց Յակովբը շատ վշտացած էր սըրտով, որ չէր կարողանում հանգիստ խօսել:

վասն որոյ կցկտուր ասաց:

— Ես ճշմարտութիւն ո՛ւնիմ չնչն չնենեմ: Աթէ դուք կամենումէք մի բան ասել ինձ համար ձեր ամուսնուն, ապա՛ ասացէք ինձ գրեմ, որ ես կաշխատեմ մոռանալ ինձ պատճառած վիշտը: Ե. յս պատասխանը Գրուածունդ տիկնոջ այնքան հակառակ երևեցաք, որ ո՛չ մի խօսք չ'խօսելով նա երեսը շուռ տուաւ և դուրս եկաւ սենեակից: Յակովբը և Սառան մնացին մէն մենակ, բարի աղջեկը բռնեց Յակովբի ձեռնը և դառնապէս լալով խօնարհացրեց իւր գլուխը նրա ուսին:

Յակովբն էլ հեկեկում էր և սիրտը սաստիկ վերաւորութիւնից ժամանակ ժամանակ դողումէր սաստիկ:

— Սառայ, սիրելիս, վերջապէս ասաց Յակովբը, գոնէ՛ դու հաւատացիր, որ ես անմեղ եմ: Աս քեզ պատրաստ եմ բոլորը պատմելու և դու կ'տեսնես, որ ես այնքան չարասիրտ, ծոյլ և անհոգ չեմ, ինչպէս որ քո հայրը ինձ վերայ միտք է տանում:

Նա նստեց Սառայի մօտ մեծ նստարանի վերայ և նրան պատմեց մանրամասնաբար, ինչպէս Գօձօնը անդթաբար վարուեց նրա հետ, ինչպէս նա միշտ նեղացնում էր և վերջապէս մտքումը դրեց խփելու:

— Սառայ, դու ինձ լաւ գիտում ես և սի-

րում ես, 'ի հարկէ դու չես կարծիլ որ ես քեզ խարում եմ: Հիմակ ես կ'հանգստանամ, որովհետեւ գոնէ մի մարդ անբողջ տան մէջ ինձ չի մեղադրում, իբրեւ չար և անգոհ պատանու: Բաղդաւոր լինես, Սառայ, ես էլ քեզ չեմ մոռանալ:

Իսեղճ երեխայն լալով գրկեց իւր ընկերակցին եւ այդպէս բաժանուեց: Երբոր Յակովբը ուզումէր դուրս գալ, Սառան նկատելով Յակովբի փողերը, որ դուրած էին դեռ այնտեղ, ուրտեղ դրած էր իւր հայրը, դարձաւ Յակովբին եւ ասաց, «դէ վեր առ այս փողերը:»

— Ա՛չ պատասխանեց Յակովբը, ես չեմ վեր առնիլ: Ինչ որ առաջարկեցին ինձ բարեկամաբար եւ բարիսրտից ես ընդունիցի յօժարութեամբ եւ շնորհակալութեամբ: Բայց այս փողերը ինձ գձել են ինչպէս ողորմութիւն, սրա համար ես ընդունում չեմ. Տար դրանց քո հօր մօտ եւ աս'ա որ ես վեր չեմ առնում:

Սառան, բոլորովին չ'հասկանալով Յակովբի սիրտը, դնելով փողերը իւր գոգնոցի մէջ հեռացաւ: Յակովբը սպասեց մինչեւ նրա քայլերի ձայնը հանդարտուեցաւ, յետոյ գնալով իւր սենեակը, ժողովեց իւր բաները և թողաւ արտասուքով այն տունը, ուրտեղ

յառաջ նա այնպէս բարութիւն էր տեսած, իսկ հիմակ նրան վաճառում էին:

Ղուրս գալով բաց օդ. նա նստեց մի խոտի նստարանի վերայ եւ սկսեց մտածել, թէ ինչ բանի հիմակ նա կպչի:

Չկամենալով էլ աւելի ծառայել Ղարու-
մօնդին, նա վճռեց չգնալ նրա նաւը նա
մի բարակ հասկանումէր, որ քանդելով
Ղարումմօնդի հետ բոլոր յարաբերութիւնները
առանց ճշմարտութեամբ մի լաւ վարմունք չէ
եւ թէ վերջումը նա կ'զղջայ, բայց այս
նրա մեղադրելը բոլորովին նրան փոխարկել
էր: Այս մտաւայտ ինչ որ պարտէ Ղարում-
մօնդին. նրա բոլոր բարի զգացմունքները
դարձան բոսորդական զէպ 'ի ցածրութեան
դառն զգացմունք:

Այս ժամանակ նա համարեա բոլորովին
ատումէր Ղարումմօնդին, որ այնքան ժամա-
նակ բարի է եղել, ուշագիտ էր և հիմակ նա
նրա հետ վատ վարուեց միայն նրա համար,
որ սաստիկ խաբուած էր:

Ղերկայացնելով իւր աչքին իւր դրու-
թիւնը Յակովբը վերջապէս վճռեց դառնա-
լու Տուրքոյլ նաւապետի օգնութեան և
խորհուրդներին: (Տուրքոյլը արդէն մեզ
ծանօթ է.)

Գ Լ Ո Ի Խ Վ Ե Յ Ե Ր Ո Ր Գ

Յակովբը դառնում է նաւակա- վար:

Տուրքոյլը լսելով Յակովբի սրտաշարժ
անցքը, ասաց. «դէհ, սիրելիս, գործը վատ
է: Լաւ կ'լինի, եթէ թողնես, ես մի տես-
նուիմ Ղարումմօնդի հետ: Պարզ երևումէ,
որ քեզ հետ անարդար են վարուել, սրա
համար անպատճառ դու էլի կընդունուիս
նրա տունը և քեզ բամբասող Վօծօնը և
Ղուրքեսը կ'վաճառուին. Ղուրքեսն ինձ վերայ
յոյս կապիր:»

—Այ, նաւապետ, պատասխանեց Յակովբը.
Թողէք սա, ես ամենեին յետ չեմ դառնալ
Ղարումմօնդի տունը և երբէք ես նրանից
բարութիւն չեմ ընդունիլ: Ես էլ երախայ
չեմ, և կարող եմ ինքս ինձ համար հոգալ:
Ես ինքս եմ կամենում հաց ձարել, ինչպէս
որ լինի չլինի, Ղարումմօնդին ես ատումեմ:
—Վատ է վատ, եղբայր Յակովբ. վերա-
բերեց նաւապետը — այդպիսի զգացմունքը
լաւ չէ: Թէև Ղարումմօնդը քեզ վշտացրեց,
Սակայն դու չպէտք է մոռանաս, որ առաջ
նա քեզ վերայ ինչպէս հայր էր հոգս
տանում: Աւրեմն յուսով եմ, որ դու խելօ-

քանաս, երբ քո բարկութիւնդ անցկկենայ: Բայց հիմակ ինձ ասա՛, ինչ գործի կարող ե՞ս կպշել:

—Աս կարող եմ պաշտօնեայ մտնել պատերազմական նաւերից մէկի վերայ. պատասխանեց Յակովբը: Բայց ես կամենում էի մնալ թէմզայի վերայ և սովորել գետի վերայ նաւավարութեան:

—Ինչ ասեմ. պատասխանեց Տուրնբոյը, կամենալով. որ Յակովբը մնայ Աօնդօնում և պատերազմական նաւ մտնելը նրան շատ ժամանակով չ'պահէր. չ'կապէր: Աս, Յակովբ, քեզ կ'օգնեմ. քեզ շուտով տեղ տալը ապրանքի նաւի վերայ դժուար է: Բայց ես ճանաչում եմ մի բարի նաւակ ունեցող Ստապըլտօն անունով. նա քեզ կ'ընդունի: Ե. յնու ամենայնիւ դու մէկ լաւ մտածի՛ր առաջ, ինչի որ կըպչումես. դու ծանօթ ես շատ գիտութիւնների և քեզ համար վատ պէտք է լինի ամբողջ օրերով նստել նաւակի վերայ, և մի քանի սև փողերի համար տանել ու բերել մարդիկ գետի վերայ. դու կարող էիր աւելի լաւ գործ ճարել:

Բայց Յակովբը հաստատ էր իւր կամքին և անպատճառ կամենումէր նաւակավար դառնալ: Տուրնբոյը, կամենալով ժամանակ կորցնել մէջ տեղ, ընդունեց Յակովբի կամ-

քը միայն նրանից խոստմունք պահանջեց, որ հէնց մի փոքր ազատ ժամանակ ունեցած օրը, նրան դայ այցելութեան:

Միւս օրը նաւապետը տարաւ Յակովբին ծեր Ստապըլտօնի մօտ, որ իսկոյն ընդունեց մեր մատաղ պաշտօնէին: Յակովբի այս նոր տէրը ապրում էր թէմզայի ափին մի փոքրիկ տան մէջ Աօնդօնի մօտ:

Ստապըլտօնը ծեր և յիմար էր, նա անցեր կացրած իւր կեանքի մեծ մասը հիւրանոցում, գարեջուր խմելով և ամբողջ օրը կ'նստեր ծխախօտը բերանին: Ձեռքը տալով նա Յակովբին ասաց:

—Ըւելորդ է շատ խօսել. ես արդէն շատ ծեր եմ սիրելիս և սիրումեմ աւելի հանգստութիւն: Աս կարողութիւն չ'ունեմ քեզ համար հոգալու. գնա՛ աշխատի՛ր ինչքան կարող ես: Ըշխատանքիդ երկու երրորդ մասը (Երեւեց Երեւոսը) դու վեր առ. իսկ մի երրորդը (Երեւեց Գիւլ) ինձ. համաձայնե՞ս այսպէս:

—Շնորհակալ եմ ու շատ ուրախ, վերաբերեց Յակովբը:

—Դէհ, բանը վերջացաւ. Տուր ձեռքդ Յակովբ և գնա Տէրը քեզ հետ: Ե. յս խոսքերից յետոյ ծխախօտը բերանին Ստապըլտօնը ներս քաշուեց հիւրանոց, նստաւ

մի աման գարեջրի մօտ և մոռացաւ Յակովբի վերայ մտածել անգամ:

Յակովբը գնաց ափը, բացարաւ նաւակը, տարաւ այնտեղը, ուրտեղ շատ անցկացող մարդիկ կային (Տիւս ակը) և սկսեց իւր գործը յառաջ տանել: Ընկացաւ ամառը, եկաւ ձմեռը, թէմիլան ստուեց և Յակովբը պէտք է թողնէր իւր գործը: Էնչու անգամ օր այցելութիւն էր (Խիստիւն) գնում Տուրնբոյլին: Սա մի այնպէս մարդ էր, որի հետ Յակովբը միշտ կարող էր համարձակ լինել և սրտակից բոլոր զգացմունքներում: Սէկ անգամ Տուրնբոյլ նաւապետը հրաւիրեց (Կանչէց) Յակովբին ժողովրդական տօնախմբութեան օրը սառած թէմիլայի վերայ զբօսանք անելու: Յակովբը համաձայնուեց և նրանք գնացին միասին: Տօնախմբութիւնը շատ քաղցր թուեց նրանց շատ գեղեցիկ և գոյնզգոյն տեսարաններով: Ըմէն տեղ բալետիւնների և սահնակների վերայ փոքր մանուկներ դրօշակները ձեռքին ման էին գալիս: Ըտտ տեղերում կրակներ էին վառուած, ուրտեղ եփում էին և տապակում նախաճաշիկ: Քաղցր երգեր, ծիծաղ և խօսակցութիւն հնչում էին վրաններից, ուրտեղ ժողովրդեան հիւրընկալում էին գարեջրով և գինով: Երեք ժամ շարու-

նակ Տուրնբոյլը և Յակովբը ման էին գալիս ժողովրդեան մէջ. յանկարծ բարձրացաւ հիւսիսային ցուրդ քամին, զբօսանքը էլ ակորժեց չէր, սրա համար նրանք յետ դարձան տուն:

Ըյս ժամանակ սաստիկ քամին թացրեց Տուրնբոյլի զլեից գտակը և նրան գլորեց սառուցի վերայ հեռու, հեռու:

Նաւապետը և Յակովբը ընկան գտակի յետեից, որ բռնեն. բայց նրանց բոլոր աշխատանքը զուր եղան: Երկուրդն էլ ծիծաղումէր և հետաքրքրութեամբ նայում էր նրանց որտի վերայ: Տուրնբոյլը վաղուձեր առաջից և միտք չէր դարձնում սառուցի վերայ. այնպէս որ հասնելով մէկ տեղի, ուր ջուրը նոր էր դեռ սառած, յանկարծ սառուցը կոտորեցաւ պինդ ձայնով և նա ընկաւ ջրի մէջ: Սէկ աղաղակ հաղիւ թէ նա կարողացաւ անել իսկոյն անհետացաւ սառուցի տակ:

Յակովբը քար դարձաւ սարսափից. բայց իրան չկորցրաւ: Ըուտ հանեց նա իւր շորերը և ընկաւ ջուրը Տուրնբոյլի յետեից, որ կամ աղատի նրան անպատճառ կամ թէ չէ, մեռնի նրա հետ:

Զորի տակ մտնելով, նա ուզուեց հօսանքով և մի քանի վայրկեան դեռ անցած չէր, որ

ահա Տուրնբոյլը բռնեց նրա շապկից, ժողովելով բոլոր ոյժը Յակովբը յետ դարձաւ և շուտով դուրս եկաւ սառուցի տակից: Հազիւ թէ նա երևեցաւ ջրի մակերևոյթին (Երեմի), իսկոյն մարդիկը, որ եկել էին նայելու, տուին նրան ձող: Յակովբը բռնեց նրանից եւ անվնաս դուրս եկաւ նաւապետի հետ սառուցի վերայ: Արհուսն էլ այնտեղ ուշեց գնացին:

Մարդիկը տարին նրանց մօտիկ հիւրանոցը և հազիւ կարողացան նրանց ուշքի բերելու: Միւս օրը հազիւ թէ կարողանում էին Տուրնբոյլը և Յակովբը գնալ (չստացով) իրանց բնակարանը:

Յակովբը ունենալով պինդ կազմուածք և լինելով պատանի շատ շուտով աւողջացաւ, բայց նաւապետը սաստիկ հիւան դացաւ և երկայն ժամանակ պառկեց անկողնում:

Բոլոր այս ժամանակը Յակովբը մի րուպէ անգամ չէր թողնում նրան եւ հօգացողութեամբ նայումէր: Առաջին օրերը նաւապետը շատ քիչ էր խօսում եւ միայն հասեացքով էր ցոյց տալիս իւր շնորհակալութիւնը Յակովբին, իսկ երբ նա առաջին անգամ կարողացաւ անկողնիքում նստել ուրախութեամբ նայելով ասաց:

— Ասիր Յակովբ, դու ազատեցիր իմ

կեանքը. քո կեանքը ենթարկելով վտանգի եւ ես աւելորդ եմ համարում բոլորը ասելու, ինչոր ես զգում եմ քո հաւատարմութեան համար: Այս քեզ խնդրումեմ թողնել նաւավարութիւնը եւ պտուել ուրիշ պարապմունք, որ աւելի շուտով կարող էր նշանակութիւն տալ քեզ: Ասիր ինձ Յակովբ:

Յակովբը լռած էր: Արբ նա մտածում էր ուրիշի հոգսատարութիւնը, իսկոյն մտաբերումէր այն անիրաւութիւնը, որ պատահեց Պարոմմօնդի մօտ: Այս վախենում էր ընդունել Տուրնբոյլի առաջարկութիւնը, մտածելով, որ կարելի է սա էլ այնպէս անարդար վարուի, ինչպէս Պարոմմօնդը: Այս շատ սիրումէր նաւապետին, հենց սրա համար նա չուզեց նրանից բարութիւն ստանալ: Այս բաւական էր իւր ազատ կեանքով եւ չէր կամենում փոխել նրան, թէեւ հանգիստ, բայց անազատ կեանքի: Այս օրը Յակովբը լռած էր, չգիտենալով ինչպէս ասի Տուրնբոյլին իւր անհամաձայնութիւնը: Այս չէր կամենում սիրտը վերաւորել այն մարդի, որին սիրումէր, բայց չէր էլ կամենում նոյնպէս համաձայնիլ նրա կամքին:

Աւապետը հասկացաւ այս ներքին

կոխը, մօտեցրաւ իրան պատանուն, սղմեց իւր կուրծքին. գրկեց, եւ սիրալի ձայնով ասաց:

—Յակովբ, ես քեզ չեմ արձակիլ մինչեւ դու չհամաձայնուիս իմ խնդրքին: Աս անղաւակ եմ, բայց շատ կ'ցանկանայի ունենալ մէկը, որին ես հօգայի, ինչպէս որդու: Ղարձիւր ինձ որդի Յակովբ. խօստանում եմ քեզ, որ դու ամենեւին չես զղջալ, կապելով քօ վեճակը ինձ հետ: Համաձայնուի՞ր աղաչումեմ, եղի՞ր իմ բարի եւ սիրելի որդին:

Յակովբը, լսելով այսպիսի սիրելի եւ քնքրոյշ խօսքեր, բոլոր մարմնով դողաց եւ աչքերը լքցուեցին արտասուքով: Չնայելով սրան, նրա սրտում դեռ մնացած էր անցկացած օրերից յիշողութիւնը, եւ ահա հեկեկալով նա պատասխանեց, Տուրնբույլին: —Ղաւապետ, ես զգում եմ թէ դուք որ չափ բարի էք դէպի ինձ. դուք մինչեւ անգամ չափազանց բարի էք: Աս սա ամենեւին մոռանալու չեմ եւ կաշխատեմ ճշմարտել ձեր յոյսը: Բայց խնդրումեմ թողէք ինձ իմ առաջուայ դրութեանս մէջ եւ հաւատացէք, որ որդույ շնորհակալութիւնը եւ հաւատարմութիւնը, զօրաւոր չէ կարող լինել նրանից. ինչ ես զգում եմ:

Թողէք ինձ անկախ եւ ազատ:

Ղաւապետը վշտացած շարժեց գլուխը եւ մի քանի րոպէից յետ դատասխանեց: Տեսնում եմ Յակովբ, որ իմ բոլոր ջանքս զուր է. շատ ինձ դառն է քօ հակառակութիւնը. բայց դեռ ես հպատակումեմ. Միայն մէկ բան եմ աղաչում քեզ Յակովբ, քօ սիրտդ մի խօսացնիլ առաջին անգամ տեսած անարդարութեամբ. Մի կարծիլ թէ աշխարհումս բոլորն էլ վատ են եւ չար. երբ որ քեզ մի մարդ անգիտութեամբ վշտացրեց. Ղրում/օնդը խարուած էր եւ սրա պատճառաւ նա այդպէս խօսքեր քեզ ասաց, նա վաղուց արդէն զղջացել է իւր սխալմունքի համար եւ քօ մասն ողններիդ դուրս է բերել իւր տան ից, ների՞ր նրան արդէն նրա սխալմունքի համար:

—Ղէ. ես նրան ներում եմ. և ներումեմ բոլոր սրտէ. պատասխանեց Յակովբը, շարժուելով իւր բարեկամի քնքրոյշ և ազգու խօսքերով: Աս կ'զնամ նրան մօտ և կ'սեսեմ, որ նա խափուած էր և նրան պէտք է սիրեմ կրկին այնպէս, ինչպէս յառաջ: Բայց նոր գործ ես նրանից չեմ ընդունիլ: Սա շփոթում է իմ հոգիս և կարծեմ ես, որ սխալվում էի:

Տուրնբույլ նուապետը բաւականացաւ.

Յակովբի այս խոստմունքով և քաղցրութեամբ ու հանդարտ սղմեց նրա ձեռքը և ասաց:

— Այ, այգպէս, սիրելիս, չես հիմակ բոլոր սրտով ուրախ եմ, որ դու յաղթեցիր վերջապէս քո ատելութիւնդ: Գէ՛հ շուտով կատարի՛ր քո դիտաւորութիւնդ. հաշտուելով Գրուսմոնդի հետ, դու աւելի թեթև և բաւական կ'զգաս քեզ. քան հիմակ:

Արանով և վերջացաւ խօսակցութիւնը: Տուրնբուշլ նաւապետը դեռ մի քանի ժամանակ յետաձգեց իւր դիտաւորութիւնը Յակովբի համար:

Գ Լ Ո Ւ Խ Ե Ն Օ Թ Ն Ե Ր Ո Ր Գ

Յակովբը հաշտուումէ Գրուսմոնդի հետ և պատահումէ իւր թշնամիներին:

Միւս օրը Յակովբը գնաց Գրուսմոնդի մօտ: Էնց որ անցկացան նրա սրտից ատելութիւն և չարութիւնը, նա սկսեց մտաբերել առաջուայ հայրական և բարեկամական վարմունքները Գրուսմոնդի և փոքր առ փոքր շնորհակալութեան զգացմունքը բոլոր

րովին յաղթեց ատելութեան, որ ուներ նա մի փոքր յառաջ իւր սրտում: Արբէք նա իրան այսպէս թեթև և ուրախ չ'էր զգացած ինչպէս հիմակ, երբ նա գնումէր այն ճանապարհով, ուրտեղ մի քանի օր յառաջ ինչանէիր չ'էր գնալ: Մտնելով տուն, նա պտուռ էր մարդ, որ իմաց տար Գրուսմոնդին նրա գալը և ահա նա պատահեց Սառային: Մի ուրախ ժպիտ փայլեց նազելի օրիորդի երեսին և նա ուրախ ձայնով մօտ վազեց Յակովբին:

— Յակովբ, Յակովբ, ասաց նա, ա՛խ ինչպէս կ'ուրախանան հայրիկը և մայրիկը, գնանք շուտով նրանց մօտ:

Սառան տարաւ նրան այն սենեակը, ուր Գրուսմոնդը նստած էր իւր կնկայ հետ: Տեսնելով Յակովբին երկուսն էլ ուրախացան: Գրուսմոնդը ինքը առաջ մօտեցաւ նրան, բռնեց ձեռը և 'ի սրտէ ուրախացած ասաց:

— Յակովբ, ես ո՛չ մէկ բանով այնքան ուրախ չ'եմ, ինչքան նրանով, որ ես կրկին քեզ տեսնումեմ տանս մէջ: Այս իմանումեմ, որ մեղաւոր էի և 'ի սրտէ զղջացայ: Քո բանբասողները հեռացել են իմ տնիցը և ես յոյս ունիմ Յակովբ, որ դու ինձ կ'ներես բոլորովին իմ սխալմունքը:

Վրումմօնդի այս յանկարծակի քաղցր ընդունելութիւնը, և բարեկամական վարմունքը և առաւել այն, որ նա ինքը խոստովանեց իւր սխալը, այնքան շարժեցին Յակովբի սիրտը, որ նա լաց եղաւ, ինչպէս երեկայ: Սառան էլ խոնարհեցնելով իւր գանգուր գլխիկը նրա կրծքի վերայ, նոյնպէս լաց էր լինում կարեկցութիւնից:

Եթէ Յակովբի սրտում մնացել էր մի փոքր ատելութիւն գոնեայ, ապա այս բոպէին պէտք է անհետանար: Այս մտաբերեց իւր մանկութիւնը, որ ինչպէս մնալով որբ, ընդունուած էր այս ընտանիքի մէջ, որ ինչպէս Վրումմօնդը հօգում էր նրա կրթութեան համար և ամէն կողմով աշխատումէր նրան բաղդաւորացնել: Այս իրան զգում էր մեղաւոր, վասն որոյ մօտիկանալով Վրումմօնդին նա 'ի սրտէ խնդրեց նրանից ներողութիւն:

— Զանգատացիր, բարեկամ, խօսքը կտրեց Վրումմօնդը. կարելի է որ մեք երկուսս էլ մեղաւոր ենք, ուրեմն ներենք միմիանց: Լաւը այն է ամենեին չխօսենք սրա վերայ. համարենք այնպէս, իբր ամենեին այդպէս բան մեր մէջ եղած չէ:

Յուսով եմ, որ դու եզուց կ'գաս ինձ մօտ և կրկին կ'ընես քո առաջուայ պաշտօնդ:

Յակովբը շիտթուեց և խօսք էր պտուում. ինչքան կարելի է քաղցր խօսքեր, որ հրաժարուի այդ առաջարկութիւնից և վերջապէս ասաց հանգարտ:

— Ո՛չ, ինձնից այդ բանը մի՛ պահանջէք: Թողէք ինձ այն գետի վերայ, որի վերայ ես ծնուել եմ, ինձ մի կայել իմ հայրենիքից, որին համարեա ես իմ մանկութիւնից նշանակուած եմ. Ես այժմ ազատ եմ և բոլորովին բաղդաւոր:

Վրումմօնդը կարծես հէնց սպասում էր մի այդպէս պատասխանի և սրա համար չղարմացաւ: Երևու ամենայնիւ նա չուզեց այդպէս թեթեւ թողնելու իւր կամքը և ասաց:

— Սա անկարելի է Յակովբ, որ դու ունենալով լաւ կրթութիւն, քեզ բաղդաւոր համարէիր այն վիճակի մէջ, որի մէջ ամենեին մի մտքի ու խելքի աշխատանք չկայ: Ստածիր լաւ իմ ասածներս և այդպէս շուտ մի հրաժարուի՛ր: Ո՛չ մէկ բանում մի նեղանալ, մեք քեզ համար միշտ պատրաստ ենք:

Երբ ասելով, նա գուրս եկաւ սենեակից և գնաց իւր գործի յետեից, թողնելով Յակովբին. իւր կնոջ և Սառայի հետ այս իմանում էր, որ Սառան անպատճառ Յա-

կովբին կաղաչե մնալ նրանց մօտ: Եւ յիրաւի այդպէս էլ եղաւ, նա և մայրը սկսեցին հանդարտութեամբ համոզելու Յակովբին, որ ընդունի Ղարուսմօնդի առաջարկութիւնը: Նրանք հակառակում էին նրա ազատութեան, բայց նրանից հրաժարուիլ էլ նա, չէր կարող վաւան որոյ խոստացաւ ժամանակով յետ դառնալ հաշուասենեակ: Սրանով վերջացնելով խօսակցութիւնը, նա մնաք բարև ասաց և տուն դարձաւ իւր հիւանդ բարեկամի Տուրնբոյլի մօտ: Ղանապարհին նա առողջ և պարզ դատողութեամբ մտածում էր Ղարուսմօնդի ասածների վերայ և վերջապէս խոստովանուեց, որ նա ասած էր անկեղծ և նրա վիճակը լաւացնելու նպատակաւ: Մի և նոյն ժամանակը նրա առաջ պարզուեց և այն, որ նա նաւակավարութեամբ բոլորովին բազդաւոր չէ, թէև հպարտութիւնը չէր թողնում նրան բաց և արձակ խոստովանուիլ: Յիրաւի Յակովբը այնքան բազդաւոր չէր իւր ազատ կեանքով ինչքան որ ինքը մտածում էր: Նա կամենում էր աւելի խելամիտ գործունէութիւն, քան թէ տանել ու բերել մարդիկ թւեմզայի մէկ տիւից միւսը:

Ընկալ կ'հարցնես դու ինձ սիրելի ընթերցող թէ ինչու Յակովբը չէր կամե-

նում խոստովանուիլ: Ինչու համար չէր համաձայնում, երբոր նրան բաւական էր միայն մի խօսք որ ուրիշ վիճակի մէջ մտնի:

Եւ զատ հասարակ պատճառ էր, հպարտութիւնն էր նրան շփոթում: Նա վախենում էր խոստովանելու իւր սխալը կարծելով թէ այդպիսի խոստովանութիւնը ցածրութիւն է:

Չմենը անցկացաւ շուտով եւ երբ գար, նանաին քամին սրբեց թւեմզան սառուցներից, Յակովբը կրկին կարող էր սկսելու իւր առաջուայ պարապմունքը: Եւ յս ժամանակ Տուրնբոյլը այնքան առողջացած էր, որ կարելի էր արգէն թողնել առանց նայելու նրա յետեւից:

Յակովբը դեռ շարունակում էր հակառակել և չէր լսում ո՛չ Ղարուսմօնդի ինչգիրքներին ո՛չ նաւակաւորի անկեղծ խորհրդներին եւ մնաց առաջուայ նման նաւակավար: Միանգամ երեկոյան գէմ Յակովբը գնում էր թւեմզայի միջով, կամենալով տանել իւր նաւակը այնտեղ, ուր կենում են բոլոր այդպիսի նաւակները: Բայց շատ գեղեցիկ եւ չքնաղ երեկոյ էր, եւ այնպէս տաք ու հանդարտ, որ Յակովբը մտքումը դրեց ցած գնալ փոքր ինչ ջրի հոսանքով: Նա ցած դրաւ թիակները եւ

նաւակը ջրի հոսանքին թողնելով սկսաւ իւր համար մտածել:

Իայց յանկարծ նա վեր թռաւ մի սաստիկ ծիծաղից եւ խօսակցութիւնից, նա նայեց եւ տեսաւ մօտիկացող նաւակ միջին մի քանի մարդ նստած, որոց կերպարանքը նա որոշել չէր կարողանում, որովհետեւ մութ էր: Իայց նրանք խօսում էին այնպէս բարձրաձայն, որ Յակովբը կարողացաւ լսել նրանց ամէն մի խօսքը: Արանք խօսում էին ծամաճոռոկ խաղարկունների (Տասնորդականներ) վերայ:

— Ըհ ես էլ եմ կարող փայտ պտտեցնել եթէ ասես ասաց նաւակի մէջ նստողներից մէկը:

Ըյս խօսքիս վերայ նա կանգնեց նաւակի մէջ, վեր առաւ թեակը իւր գլխի վերան եւ նրան պտտեցնելով գձում էր եւ աշխատումէր բռնել մէկ ձեռքով: Տարաբաղաբար նաւակը օրօրուեց, խաղացողը չի կարողացաւ բռնել թիակը նորէն եւ նա (Ենթադրելով) ընկաւ նաւի վերայ հաստ ծայրով այնպէս սաստիկ, որ կտորեց ներքի տախտակներից մէկը եւ ջուրը սկսեց մէջ թափուիլ:

Մի քանի րոպէից յետ նաւակը սկսաւ, ընկղմուիլ: Նորա մէջի նստողները սկսան

օգնութիւն կանչել եւ աղաղակել: Յակովբը վեր առաւ թիակը եւ շտապեց նրանց մօտ: Իայց նաւակը մինչեւ եղբրքը արգէն ջուրն էր մտել եւ յուսահատուած կանչում էին խեղդողները: Աւաակը շօշեց, բայց բազմաւորաբար ո՛չ մէկին իւր տակը չձածկեց, մարդիկը վեր լողացին եւ աշխատում էին նախից բռնել, բայց ձեռները սահնում էր, որովհետեւ նաւակի փայտերը թաց էին:

— Ինձ, ինձ աղատիր ես քեզ փող կ'տամ, ասաց մէկ ձայն, որ շատ ծանօթ էր Յակովբին:

Յակովբը փոքր ինչ կերպարանքը կնճռեց. բայց իսկոյն շտափեց ձեռը երկարեցնելու և քաշեց նրան նաւակի մօտ, որ իսկոյն վախվեւելով բռնեց եղբրքներից:

Յետոյ Յակովբը դառնալով միւս մարդին, որ պատճառ էր եղել բոլոր այդ փորձանքներին, մօտեցրաւ նրան թիակը, Իայց նա չ'ընդունեց և ասաց:

— Մ'չ ո՛չ, աղատիր դու ուրիշներին ես լողալ գիտեմ, չեմ խեղդուիլ:

Եւ նա սկսեց օգնել ուրիշներին ջրի վերայ մնալ, մինչև Յակովբը քաշեց բարձր դեռ երկուսին էլ և կարծոււմէր, որ ամենին ազատել է, բայց յանկարծ նա նկատեց մի մարդ, որ ջրի մէջ թփթփոււմէր և որին

պահումեր այն մարդը, որ ասումէր թէ լողալ գիտէ: Յակովբը հայեացքով ճանաչեց արգէն որ սա Վարուամօնդի փոքրիկ հաշուէպահն էր Վուրէնսը. իսկ նա, որին ամենից առաջ էր աղատել Վօձօնն էր. բայց նա դեռ չ'իշխելով հին օրերի թշնամութիւնը ձգեց խեղդուողին թիակը և հանեց նրան, և այն մարդին, որ նրան պահումէր:

Եւ այսպէս բոլորն էլ ազատուեցան, Յակովբը դէպ 'ի ափ ուղղուելով խնդրեց նրանցից պինդ բռնեն նաւի եզերքներէից: Բայց Վօձօնը հակառակում էր և պահանջում էր, որ նրան թողնեն նաւակի բոլորովին եզերքը:

Յակովբը խնդրեց նրան հանդարտուիլ, ասելով, որ եթէ նա նաւի եզերքը գնայ կարող է նրան շրջել: Բայց Վօձօնը դեռ շարունակումէր հակառակել և աշխատումէր մինչև անգամ ուժով տախտակից անցնել: Են ժամանակ Յակովբը կանչեց անհամբերութեամբ:

— Եթէ միւս անգամը նաւի մէջ կ'ուզենաք մտնել ես ձեզ կ'գձեմ այն կողմը: Միտդ բեր ինձ պարօն Վօձօն: Ես Յակովբ Լըրլիսն եմ, որին Վարուամօնդը ձեր շնորհքով իրան տանից դուրս արաւ. ինձ մի՛ ստիպէք ձեզ պատժի փոխարէնը տալու:

Վօձօնը հանգստացաւ, իսկ Վուրէնսը աշխատում էր ծածկել իւր երեսը:

Յակովբը նստեց և սկսեց թիալարել դէպ 'ի ափ. փոքր ժամանակից յետ նա հասաւ ափին և հանեց ցամաք. բոլորովին թրջուած մարդկերանց: Ես ժամանակ այն մարդը, որ Յակովբի հետ միասին ազատեց իւր ընկե՞ներին մոտեցաւ նրան և ասաց:

— Լօր' բարեկամ, ես էի պատճառը բոլոր փորձանքների և ես սրտով ուրախ եմ, որ դուք ազատեցիք իմ ընկերներին, թէև նրանք բոլորը չ'արժէն մի ձուկ էլ: Ե՛հա... ինչ ես կարող եմ ձեզ առաջարկել աշխատութեան վարձ. բայց սրանով ընդունեցէք և իմ անկեղծ շնորհակալութիւնս...

Յակովբը չ'ընդունեց փողը, որ նա տալիս էր և ասաց:

— շատ շնորհակալ եմ, այս գործի համար ես մի լուծայ էլ (պօլտաշիմ) չեմ ընդունիլ: Ես շատ ուրախ եմ, որ կարողացայ մի քանի մարդ ազատել, թէ և նրանք Վօձօն և Վուրէնսն են. մնաք բարեաւ, և Յակովբը վեր առաւ թիակը, որ գնայ:

— Սպասեցէ՛ք, սպասեցէ՛ք բացականչեց անծանօթը, ինչպէս է ձեր անունը:

— Սա աւելորդ բան է պատասխանեց Յակովբը:

—Ուրեմն միտք պահեցէք գօնէ իմ անուսս.
 իմ աղգանունըս Ս իլսօն է:

—Ես նաւատորմիլն լէյտենանտն եմ, եթէ
 դուք մէկ կարիք, հարկաւորութիւն ունենաք
 ինձ մի՛ մոռանաք. ես միշտ պատրաստ եմ
 ձեզ օգնելու. մի մոռանաք, մնաք բարեաւ:
 Եւ նրանք բաժանուեցան միմիանցից:

Պ Լ Ո Ի Խ Ո Ի Թ Ե Ր Ո Ր Պ
 Ե Ի Վ Ե Ր Ջ Ի Ն:

Ընտանը արգէն սկսուած էր. Ղարումմօն-
 զը և Տուրնրույը, որ սիրում էին Յա-
 կովրին իբրև որդի, դեռ չէին կարողացել
 համոզել որ նա թողնի նաւակավարութիւնը:
 Յակովբն էլ արգէն այնքան սիրում չէր այս
 պարագամունքը, բայց անկախութեան սէրը
 և հպարտութիւնը նրան թողնում չէին
 ընդունել շուտով Ղարումմօնդի առաջարկու-
 թիւնը: Ըհա պտուղ սուտ հպարտութեան:
 Սէկ անգամ Յակովբը երբ ըստ իւր
 սովորութեան նստած էր նաւահանգստի
 մօտ իւր նաւակի մէջ, մէկ ծովագնաց մօտի-
 կանալով կանչեց:

—Ե՛ս, նաւակավար, տարէք ինձ նաւի

մօտ, որ կանգնած է (Թէմզայի բերանին
 (Վերջումը). նա շուտով պէտքէ խարխիւր
 հանի, սրա համար բոլոր ուժով պէտք է
 թիափարել: Ս արձը պակաս պակաս չեմ
 տալ, համաձայն էք:

Յակովբը գինը խօսեց և յետոյ ծովա-
 գնացը իսկոյն թաւա նաւակի մէջ և տաց:
 —Թիափարեցէք, որչափ կարելի է շուտ:
 Ես ղեկավար եմ և եթէ շուտով չհասնեմ
 պատերազմական նաւին (Фератъ), ինձ
 վատ կ'լինի:

Յակովբը այնպիսի եռանդով սկսեց
 թիափարել, որ քրտինքը ջրի նման հոսու-
 մէր, և չնայելով հակառակ քամիին, որ յետ
 էր տանում նաւակը, ժամանակին հասաւ
 նաւին: Բայց այն բոլորին երբ նա կամե-
 նումէր նաւակը մօտեցնել, մէկ ուրիշ նաւակ
 եկաւ սրա վերան այնպէս սաստիկ, որ
 քթով (տառալի կողմը) ծակեց Յակովբի
 նաւակի կողքը: Վաւակը սկսաւ քաշանալ
 և հազիւ թէ նրանք կարողացան չոր ու
 առողջ նաւի երեսը դուրս գալ: Վաւը հէնց
 իսկոյն խարխիւր բարձրացրաւ, նաւածառա-
 ները բարձրացան կայմերի (նաւատիաների)
 վերայ և սկսան պարզել առագաստները:
 ()Ֆիցերները կառավարում էին, պաշտօնեա-
 ները շրջում էին առաջ ու յետ, տախտակա-

մածի վերայ այնպէս աղմուկ էր, որ հաղիւ կարող էր լսել մարդ իւր սեփհական-ձայնը: Յակովբի բերած մարդը, բերելու վարձ չ'վճարելով ծածկուեց, իսկ Յակովբը չ'գիտենալով ինչպէս յետ դառնալ ափը կանգնած էր տախտակամածի վերայ կարծես երկնքից իջաւ նաւի վերայ: Աւերջապէս նա մտեցաւ օֆիցէրներից մէկին և քաղաքավարութեամբ խնդրեց նաւակ, որ դառնայ ափը:

—Ո՛վ ես դու, կոպտութեամբ հարցրուց օֆիցէրը: Յակովբը պամեց, որ ով է նա և ինչպէս ընկաւ նաւի վերայ:

—Ես ձեզ նաւակ տալ չ'եմ կարող ասաց օֆիցէրը, սպասեցէք նաւապետին: Կարելի է դուք կ'ցանկանաք մնալ նաւի մէջ: Բայց պիտի պատանին լաւ նաւածառայ կարող է դառնալ (Բայց ժամանակ Բնդդիտյում գեւ (ախմայ) նաւածառաներ ժողովում էին:)

Յակովբը կամենում էր հակառակը խօսել, բայց օֆիցէրը ծիծաղելով շրջեց երեսը դէպ ՚ի նրան մտեցող ղեկավարին, որին բերել էր Յակովբը և բաւականին յանդիմանեց, որ այդքան ուշացել էր և ասաց:

—Գուք ժամանակը անցէք կացրել և ես պարտաւոր եմ նաւակ պատրաստելու, ձեր նաւարին ափը հասցնելու համար:

—Բնդ հակառակն հանդարտութեամբ և

խորամանկ շարժողութեամբ պատասխանեց ղեկավարը, ցանկանալով խօսքը փոխել ժամանակը կորցնելու մասին, այս երիտասարդը շատ ժիր և քաջ է և նրանից, ես քեզ հաւատացնում եմ, կարող է շատ լաւ նաւածառայ դուրս գալ: Ինչն համար դուք նրան այստեղ չէք թողնում մնալ:

—Կարծեմ, հէնց այդպէս էլ լինելու է, ասաց օֆիցէրը և հեռացաւ: Յակովբը այս բոլոր խօսքերը լսելուց յետ մտեցաւ ղեկավարին և ասաց:

—Գեղեցիկ շնորհակալութիւն է իմ աշխատանացս համար ինձ ակամայ նաւածառայ դարձնել: Բարի եղէք, վճարեցէ՛ք ինձ իմ վարձս և ինձ մի նաւակ տուէ՛ք ափը յետ դառնալու:

Ղեկավարը մի անհաճոյ կերպով ժպտաց և ասաց:

—Գուք այժմ իմ հպատակն էք և ես ձեզնից խմդրում եմ վարուիլ ինձ հետ պատուապահութեամբ: Գուք փող չ'էք ստանալ և ես ձեզ խորհուրդ եմ տալիս լսել. եթէ չէ բանը վատ կ'գնայ. Գէ՛՛ջ քո տեղդ....

Յակովբը դարձաւ միւս օֆիցէրներին և նրանց դանգատեց. Բայց նրանք, ինչպէս երևում էր սովորած լինելով այդպիսի ակա-

մայ նաւածառայ ժողովելուն, միայն ժպտում էին, այնպէս որ նա ինքն էլ հասկացաւ, որ հարկաւոր է հնազանդել, գոնէ մինչև նաւապետի դուրս գալը:

Եթէ նաւապետն էլ համաձայներ նրան պահելու այն ժամանակ Յակովբի միակ աղատիչը կ'լինէր միայն Տուրնբոյլը: Յակովբը մտածեց, որ մէկ կերպ գտնի Տուրնբոյլին շուտ իմաց տալու գործի հանգամանքը: Սրա համար նա դուրս հանեց իւր ծոցի տետրակից մի թուղթ, նրա վերայ մի քանի բառ գրեց և յարմար միջոցի էր սպասում որ ուղարկի նամակը: Բաղտաւորաբար նաւի մօտով այդ ժամանակ լողում էր մի նաւակ, մի ձկնորս մէջին: Յակովբը կանչեց նրան, նաւի մօտ բերել տուաւ, հասկացրաւ նրան իւր դրութիւնը և խօստացաւ նրան մեծ հատուցումն, եթէ նա դրա այդ նամակը կ'հասցնի Տուրնբոյլին: Երբոր ձկնորսը խօստացաւ կատարել յանձնարարութիւնը, Յակովբը գձեց նրան նամակը: Ձկնորսը խելոյն հեռացաւ եւ Յակովբը փոքր ինչ հանդարտուեց, յոյս կապելով, որ ինչպէս լինի չ'լինի բարեկամները նրան առանց օգնութեան չ'են թողնիլ:

Եւհա այս ժամանակ նա դադնապէս զղճում էր, որ ինչու Գրուսմանդի եւ Տու-

րնբոյլի խորհուրդները չ'լսեց: Այն որոյ նա իրան խօսք տուաւ, որ եթէ ազատուի, էլ յամառաբար չ'ընդդիմանայ նրանց ասածներին:

Շուտով սրանից յետոյ տախտակամածը դուրս եկաւ նաւապետը. նոր պաշտօնեային նրան առաջարկեցին. Յակովբը պատմեց բոլորը ինչ որ պատահել էր նրա հետ եւ ստիպողաբար պահանջումէր որ նրան ուղարկեն ավեր: Նաւապետը լինելով մի խոժու մարդ ամենեւին ուշք էլ չ'դարձրաւ նրա ասածներին եւ ասաց:

— Գու կ'մնաս... եւ ես քեզ խորհուրդ եմ տալիս կատարել քո պարտաւորութիւնդ, եթէ չ'ես կամենում փորձել առասանի ծայրը (պատժի համար նշանակուած մի առարկայ է չուանի ծայրում). Եւ այսպէս Յակովբի վերջին յոյսն էլ կործանուեց: «Նա արդէն պետք է հնազանդուէր իւր վեճակին», եւ ահա յանկարծ նկատեց նա մի օֆիցերի, որի երեսը նրան շատ ծանօթ էր երեւում. «Նա սկսեց միտքը բերել եւ վերջապէս ճանաչեց, որ դա լէյտենանտ Ալիսօնն է, որին նա դրանից փոքր յառաջ ազատել էր եւ որը խոստացել էր նրան իւր օգնութիւնը ամէն ժամանակ: Յակովբը կրկին սկսեց յոյս կապել. «Նա մօտիկացաւ Ալիսօնին եւ խնդրեց

նրանից օգնութիւն, յիշեցնելով նրան
նրա հետ եղած պատահումները:

—Մ.Տ. այս քեզ են վեր առնում: Իմ սիրելի ընկերակից, ասաց Ս. Իլսօնը, սպասիր, կ'աշխատեմ գործդ լաւացնել, քեզ համար կ'աղաչեմ: Միայն ասա, դու դեռ ծովի վերայ աշակերտ ես:

—Մ. յո, ես աշակերտ եմ պատասխանեց Յակովբը:

—Ուրեմն հանգիստ եղիր, օրէնքի զօրութեամբ ծովի աշակերտներին վեր առնել կարելի չէ ակամայ: Ղե, դու այդ շուտ ասէիր, որ դեռ աշակերտութեան մէջ ես, դու վաղուց տանը եղած կ'լինէիր: Ես այս բոլորէիս կ'խօսեմ նաւապետի հետ:

Նա մօտեցաւ նաւապետին, որ դեռ կանգնած էր տախտակամածի վերայ և երկայն ժամանակ նրա հետ խօսում էր: Ընթացած նաւապետը անբաւական էր երևում և խոժոռ նայումէր Յակովբի վերայ, բայց ինչքան աւելի էր խօսում Ս. Իլսօնը, այնքան նաւապետի երեսը պարզումէր և վերջապէս նա կանչեց Յակովբին իւր մօտ և հարցրուց:

—ՂՂմարիտ է, որ դու դեռ աշակերտ ես ծովի վերայ:

—ՂՂմարիտ է, պատասխանեց Յակովբը և համեմատեց իսկոյն տետրակից վկայագիրը, որ

հաստատեց նրա ասածը:

Նաւապետը նայեց թղթի վերայ, յետ դարձրաւ Յակովբին և պինդ ձայնով ասաց մեծ լէյտենանտին:

—Պատրաստեցէք սրա համար նաւակ: Յետոյ նա դառնալով Յակովբին տուաւ նրան իւր ձեռքը և ասաց քաղցրութեամբ:

—Լէյտենանտ Ս. Իլսօնը ձեզ համար ինձ շատ լաւ բաներ ասաց, և ինձ հոգւոյ չափ ուրախացնումէ, որ ձեր ազատման պատճառը ձեր բարի գործքերն են: Ըստուած ձեզ հետ, գնացէ՛ք և եղէ՛ք բարդաւոր:

Յակովբը գլուխ տուաւ, շնորհակալութիւն առաւ Լէյտենանտ Ս. Իլսօնից նրա միջնորդութեան համար և թեթեւ ու ուրախ սրտով թողեց նաւը: Ուրախութեամբ նա ոտը դրաւ ցամաքի վերայ և ուղղակի դիմեց Տուրնբոյլ նաւապետին, նա գտաւ նրան շատ շփոթման մէջ: Տուրնբոյլը այն բոլորէին էր ստացած Յակովբի նամակը և կարծում էր, որ նա արդէն ծովի մէջ է: Չափազանց ուրախանալով իւր սիրելի ազատման համար ընկաւ նրա վիզը և սղմեց իւր կուրծքին:

—Եր... Յակովբ, բացազանչեց նա վերջապէս, երբ որ հանդարտուեցաւ նրա ուրախութիւնը—

—Խելօքացա՞ր արդեօք դու:

Մի՞թէ՞ դու գեռ բոլորովին պատժուած չես:

— Ինչ կամենում էք ինձ հետ արէ՛ք նաւապետ և մի՛ յիշէ՛ք իմ յիմարութիւններս: Եւս օրուայ անցքը ինձ խելօքացրաւ:

— Ե նորհակալութիւն նաւաստիներին, ասաց ծիծաղելով Տուրնբոյլը, Յակովբը բնակուեց Տուրնբոյլի մօտ և բոլոր եռանդով սկսեց պարապուիլ Գրուսմօնդի հաշուասենեակում վաճառականական գործեր սովորելով:

Յակովբի միւս կեանքի վիճակից կ'ըբերենք միայն այն, որ Գրուսմօնդը տուաւ նրան իւր միակ աղջիկը, այն իսկ Սառային, որի հետ Յակովբը դեռ ծանօթացել էր մանկութեան ժամանակ:

Ս. Ե. Բ. Գ. :

Մի բանի խօսք.

1.) Բաժանորդագրութեան թերթերի մէջ ես խոստացած էի գրեանց վերջումը զետեղել բաժանորդագրերի անունները. բայց ցաւօք սրտի պէտք է ասել, որ այս անգամ այդ չեմ կարող կատարել, որովհետև դեռ չեմ ժողոված և ստացած այդ թերթերը զանազան տեղերից: Բաժանորդագրերի անունները կ'տպագրուեն "Տետես", գրքի վերջումը:

2.) Տպագրական զանազան սխալները, որոնք, սահուելով իմ աչքից, մտած են գրքոյկիս մէջ, թո՛ղ ներողամտաբար դէպի մեզ, ուղղէ ինքը ընթերցողը:

3.) Բաժանորդագրութիւնը միւս երկու գրեանց հետ շարունակուեմք մէկ մանէթով: Եւս երեք գրքի գինը տպագրութիւնից յետոյ կ'լինի 1 մանէթ 20 կոպէկ:

Թ. արգ:

Գինն է 30 կապէկ:

Շախումէ Քաղուի մէջ

Թարգ. մօտ:

«Ազգային գրադարան»

NL0387389

1410

